

Arkest. 46/5.2.2015

INVENTOINTIRAPORTTI

ÄHTÄRI

Muinaisjäännösten tarkastuksia

11.-14.10.2014

AKDG 4021:1

MUSEOVIRASTO

PETRO PESONEN

Tiivistelmä

Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu –osasto suoritti syksyllä 2014 Ähtärissä muinaisjäännösten tarkastuksia ähtäriläisen historiantutkija Heikki Hämäläisen vuonna 2010 toimittaman luettelon pohjalta.

Tarkastetut kohteet ovat pääasiassa historiallisen ajan asuinpaikkoja, kuten torpan paikkoja tai muita asumuksen jäänteitä (mm. Salo, Seilosmäki ja Hakola), hautasaaria (Seikansaari ja Selkäsaari) ja mahdollinen eräsijan kiuas (Kiukaanniemi) sekä asutukseen ja viljelykseen liittyviä kiviaitoja (esim. Isomäki, Hankomäki ja Törö). Lisäksi tarkastettiin liistekatiskan paikka Peränteellä. Muiden kohteiden tarkastuksen yhteydessä löydettiin myös kaksi pyyntikulttuurin asuinpaikkaa, joista Niemisveden Seikansaaren asuinpaikka lienee keramiikan perusteella varhaismetallikautinen, ja Peränteen Selkäsaaren asuinpaikka on ajoitettavissa väljästi kivikautiseksi. Molempia saaria on käytetty historiallisena aikana (ilmeisesti ennen 1650-lukua) hautasaarina. Tutkimusraportissa on 23 erillistä kohdekuvausta.

Kansikuva: AKDG 4021:1. Ähtäri Sarkolansaari. Joutsen Peränteellä. Kuvaaja Petro Pesonen.

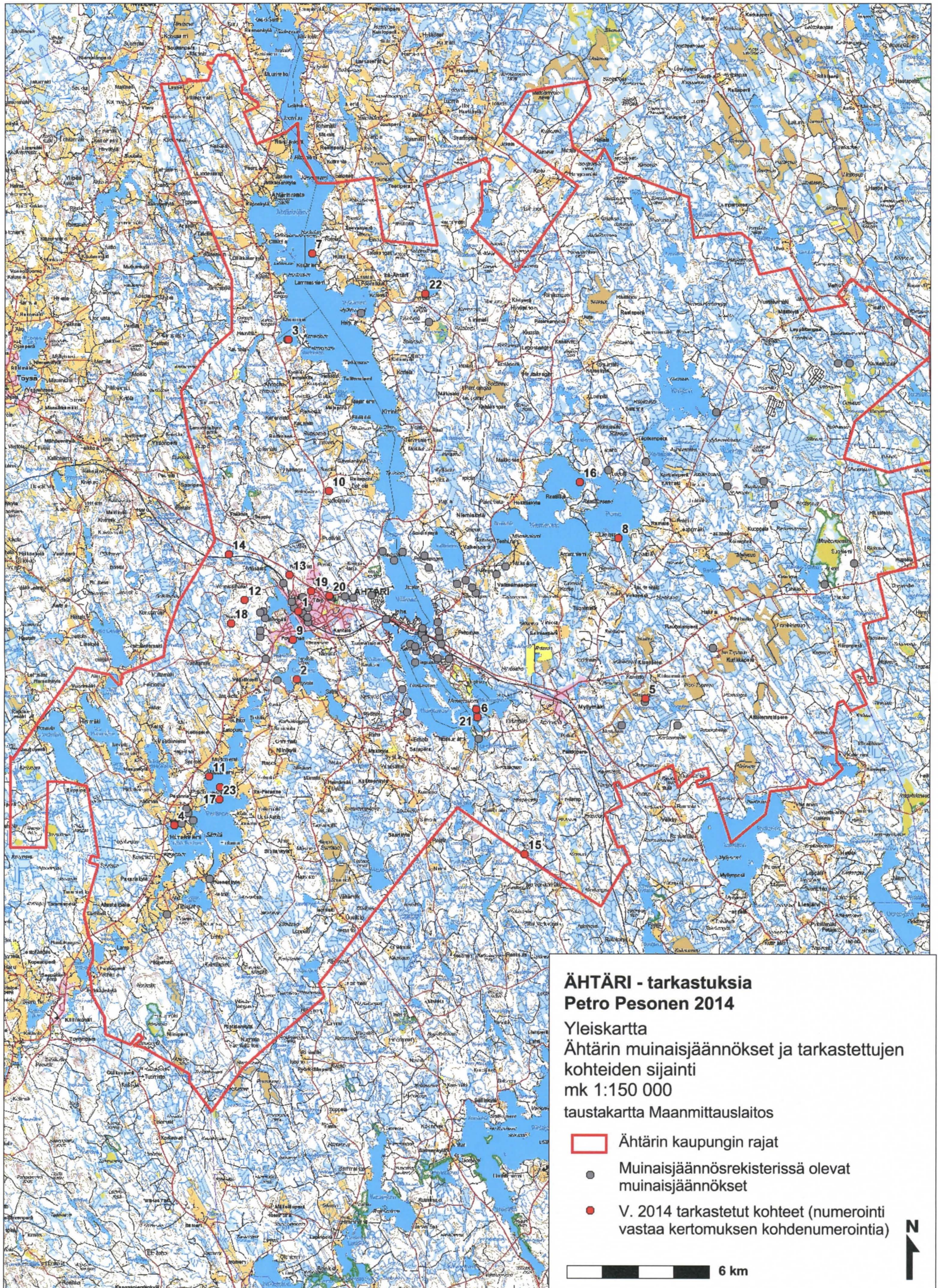
Sisältö

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Yleiskartta inventoiduista kohteista	3
1. Johdanto	4
2. Ähtärin luonnonmaisema ja historia	5
3. Esihistorialliset ja historiallisen ajan lähteet.....	6
4. Inventointimenetelmät.....	6
5. Inventoinnin tulokset.....	7
5.1 Ähtärin esihistorialliset kohteet.....	7
5.2 Historiallisen ajan muinaisjäännökset	7
6. Yhteenveto.....	9
Lähteet	10
Valokuvaluettelo	12
Kohdekuvaukset ja kohdehakemisto	14

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen laji:	Ähtäri, muinaisjäännösten tarkastuksia
Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Kulttuuriympäristön suojelu -osasto
Inventoija:	FL Petro Pesonen
Inventointiavustaja:	FM Laija Simponen
Paikallisoppaat:	Heikki Hämäläinen, Marika Viinikka, Irma Kuoppala
Kenttätyöaika:	11.-14.10.2014
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston arkisto, Helsinki
Kopiot:	Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo, Ähtäri-seura
Löydöt:	KM 40297-40298
Digitaalikuvat:	AKDG 4010-4013, 4018-4033
Aikaisemmat tutkimukset:	H. Kotivuori & J. Saukkonen, inventointi 1981

Yleiskartta inventoiduista kohteista

1. Johdanto

Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu –osasto toteutti syksyllä 2014 Ähtärissä arkeologisen inventoinnin, jonka tarkoituksena oli käydä tarkastamassa ähtäriläisen historian tutkija Heikki Hämäläisen vuonna 2010 Museovirastolle toimittaman kohdeluettelon mukaiset paikat.¹ Tässä luettelossa on vajaa 30 kohdetta, joita ei ole muinaisjäännösrekisterissä. Kohteet on luokiteltu esihistoriallisiksi ja historiallisen ajan kohteiksi siten, että esihistoriallisia kohteita ovat lapinrauniot ja lappi-nimiset paikat, historialliseen aikaan kuuluvia ovat vanhat asuinpaikat, hautasaaret ja muut paikat.

Koska kyse ei ollut mitenkään yhtenäisestä alueesta tai teemasta, on tämä kertomus inventointikertomuksen sijaan oikeastaan joukko tarkastuskertomuksia. Kertomukset on kuitenkin niputettu yhden otsikon alle ja johdannoksi on kirjoitettu lyhyt selostus Ähtärin luonnonympäristöstä, esihistoriasta ja historiallisen ajan asutuksen erityispiirteistä. Selostuksessa nojaututaan Hämäläisen kokoamaan raporttiin sekä Ähtärin kulttuuriympäristöohjelmaan, johon on koottu hyvin keskeiset perustiedot Ähtärin luonnonmaisemasta ja historiasta.

Inventoinnin esi-, kenttä- ja jälkityöt on tehnyt tutkija, FL Petro Pesonen. Kenttätöissä avusti vapaaehtoisena FM Laija Simponen. Ähtäri-Seuran arkistotutkija Heikki Hämäläinen oli koko inventoinnin ajan oppaana ja kahtena päivänä myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka osallistui tarkastuksiin. Lisäapua ja –opastusta saatiin ähtäriläiseltä Irma Kuoppalalta. Inventoinnin maastotyöt tehtiin 11.-14.10.2014 ja inventointiin liittyvät jälkityöt tammi-helmikuussa 2015. Tarkastetut muinaisjäännökset dokumentoitiin valokuvaamalla ja muistiinpanoin. Inventoinnin yhteydessä otetut digitaalikuvat on luetteloitu Webmuskettiin numeroilla AKDG 4010-4013 ja 4018-4033. Inventoinnissa löydetyt esihistorialliset löydöt on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin numeroilla KM 40297-40298.

Raportissa on dokumentoitu kaikkiaan 23 esihistoriallista tai historiallisen ajan kohdetta, joista vain kaksi on aiemmin muinaisjäännösrekisterissä ollut kohdetta. Yksityiskohtaiset tiedot kohteista ovat löydettävissä kohdekuvauksissa. Inventoinnissa tehtiin GPS-mittauksia vain löydetyistä rakenteista (kivirakenteet, kuopat) tai löydöllisistä koekuopista. Kohteille tehtiin lisäksi jonkin verran löydöttömiä koekuoppia.

Kiinteiden muinaisjäännösten osalta on tehty kohteen rauhoitusluokkaehdotus. Luokan 2 kohteet ovat sellaisia, jotka voidaan riittävien tutkimusten jälkeen joko siirtää luokkaan 1 (säilytettävät muinaisjäännökset) tai luokkaan 3 (rauhoituksesta vapautetut muinaisjäännökset). Mahdollisille muinaisjäännöksille ei ole ehdotettu rauhoitusluokkaa.

Helsingissä 4.2.2015

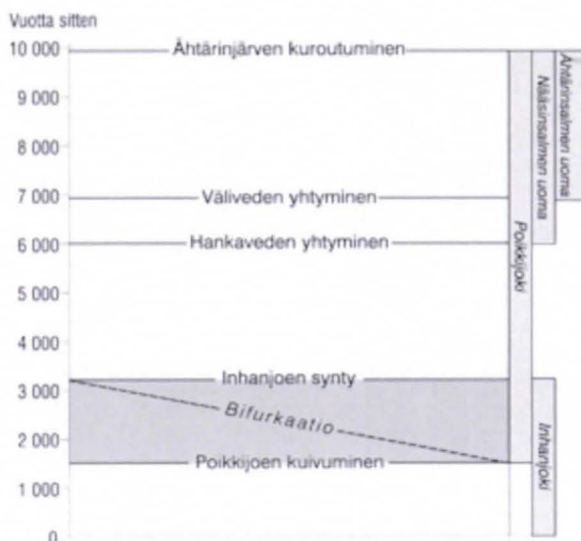

Petro Pesonen, FL

¹ Hämäläinen 2010.

2. Ähtärin luonnonmaisema ja historia

Ähtärin kaupunki sijaitsee Etelä-Pohjanmaan maakunnan kaakkoiskulmassa. Ähtäri sijaitsee korkealla nykyisestä meren pinnasta, mutta Ähtärin vedet olivat jääkauden jälkeen lyhyen aikaa suorassa yhteydessä Itämereen Ancylus-järvivaiheen aikana n. 7900 eKr. saakka, jolloin Ähtärinjärvi isoitui Ancylus-järvestä. Tämän jälkeen Ähtärin vedet virtasivat aluksi Ähtärinjärven pohjoispäässä olleen Poikkijoen laakson kautta Ähtävänjokeen ja sieltä edelleen Pohjanlahteen. Välivesi ja Hankavesi yhtyivät Ähtärinjärveen maankohoamisen seurauksena ja lopulta noin 1200 eKr. yhtyneiden altaiden lounaiskulmassa vedet alkoivat murtautua Ouluvedeen ja Inhanjoki syntyi. Järviketjun vedet virtasivat kuitenkin 1700 vuotta kahteen suuntaan (bifurkaatio), sillä Poikkijoen uoma kuivui lopullisesti vasta n. 500 jKr. Järvillä on toisin sanoen ollut pitkä transgressiivinen historia, kunnes eteläisten uomien syntyminen on johtanut veden pinnan vähittäiseen laskemiseen. Kivikautisten asuinpaikkojen kannalta tällä on merkitystä siksi, että kohteet olivat usein hyvin rantasidonnaisia ja vanhemmat asuinpaikat ovat saattaneet transgression vuoksi jäädä veden pinnan alle. Parhaiten kivikautisia asuinpaikkoja on voinut säilyä Ähtärinjärven pohjoispäässä ja toisaalta Ouluvedellä ja Peränteellä, joiden laskujoki on ilmeisesti ollut altaiden lounaispäässä koko niiden historian ajan eivätkä rannat ole sitten jääneet tulvan alle. Tähän viittaa myös se havainto, että tähän mennessä tunnettu kivikautinen löytöaineisto keskittyy kunnan lounaisosan vesistöalueille, erityisesti Peränteen seuduille.² Niemisveden historiasta ei ole tarkempaa tietoa, mutta vaikuttaa siltä, ettei siellä olisi tapahtunut suuria muutoksia järven veden pinnassa. Järviä on jonkin verran keinotekoisesti laskettu koskien perkauksien yhteydessä ja sittemmin vedenpintaa on myös säännöstelty jonkin verran.³

Ähtärin järviketjun kehitysvaiheet ja jokiyhteyksien toiminta-ajat. Kuvalähde: Seppä & Tikkanen 2006b:93.

Ähtäri kuuluu Suomenselän vedenjakaja-alueeseen, joka erottaa Keski-Suomen järviolueet Pohjanmaan jokilaaksoista. Suomenselkä on kohtalaisen karua, metsävaltaista seutua, mikä heijastuu mm. siinä, että Ähtärin seutu on ollut Pohjanmaan takamaiden keskeistä tervanpolttoaluetta. Tämän lisäksi metsien puulajistoon on vaikuttanut vielä 1900-luvun alkupuolelle jatkunut kaskeaminen. Peltoalaa on suhteellisen niukasti ja se on keskittynyt vesistöjen varsille ja Ouluveden-Hankaveden tasangoille. Vedenkoskemattomat viljavat, mutta kiviset alueet yli 180 m mpy yläpuolella on otettu viljelyyn. Maaperä on seudulla moreenivaltaista. Jäätikkö-

² Saukkonen & Kotivuori 1981:1.

³ Ähtärinjärven reitin kehityshistoriaa mm. Seppä & Tikkanen 2006a; 2006b; Jussila 2005.

jokien kasaamista pitkittäisharjuista merkittävimmät ovat Ähtärin pohjoisosassa oleva Arpaisten-Ison Koira-järven –harju sekä Torakkakankaalta Peränteen kautta Töysän Lieskankaalle sekä edelleen Lehtimäelle jatkuva harjujakso.⁴

3. Esihistorialliset ja historiallisen ajan lähteet

Ähtärissä on tehty hyvin niukasti arkeologisia tutkimuksia. Osin tämä heijastuu myös pitäjän alueelta tunnettujen muinaisjäännösten määrässä, sillä kaupungin pinta-alaan ja vesistörikkauteen nähden muinaisjäännösrekisterin tuntemat 77 muinaisjäännöstä on pieni määrä. Näistäkin ison osan muodostavat vuosina 1915–1917 venäläisen sotaväen Ähtäriin rakentamat puolustusvarustukset, jotka kuuluivat osana Pietaria suojaaneeseen linnoitusketjuun.⁵

Museoviraston ylläpitämässä Kulttuuriympäristön rekisteriportaalin raporttitietokannassa ja hankerekisterissä on mainittu vain kahdeksan Ähtäriä koskevaa arkeologista tutkimusta, joista yksi on em. mainittu Hämmäläisen kokoama luettelo.⁶ Vuonna 1981 on tehty perusinventointi, johon on koottu siihen asti tiedetyt kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset ja irtolöytöpaikat kaupungin alueelta. Kunnassa on tehty 2000-luvulla kaksi pienen kaava-alueen inventointia ja vuonna 2010 on inventoitu Metsähallituksen maiden kulttuuriperintöä. Kaivaustutkimuksia on tehty vain kahdella kohteella vuonna 1982.

Ähtärin asutushistoriaa on selvitetty paikallishistorioissa ja mm. Ähtärin kulttuuriympäristöohjelmassa.⁷ Ähtäri-Seura on ollut myös hyvin aktiivinen kotiseutujulkaisija ja Ympyräinen-lehdessä on paljon hyödyllistä tietoa Ähtärin historiantutkimuksen kannalta (ks. lähdeluettelo raportin lopussa).

4. Inventointimenetelmät

Kohteiden tarkastukset tehtiin neljän päivän aikana, 11.–14.10.2014. Säätila oli työn ajan pääasiassa syksyisen kaunis ja sateeton. Ähtäri-Seuran arkistonhoitaja Heikki Hämmäläinen toimi jatkuvasti oppaana ja kahtena päivänä mukana oli myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka. Suurin osa kohteista oli lähellä ajotietä, mutta osaan oli pitkäkö kävelymatka (esim. Isomäki, Kiuassuo). Vene saatiin lainaksi Peränteellä ja Niemisvedellä, jolloin päästiin tarkastamaan Peränteen Selkäsaari ja Niemisveden Seikansaari.

Näkyvien rakenteiden sijainti mitattiin käsivaraisella GPS-laitteella (tarkkuus +/- 5 m) ETRS TM35-FIN –koordinaatistoon. Koekuoppia tehtiin jonkin verran ja löydöllisten koekuoppien sijainti mitattiin myös GPS-laitteella. Kohteista otettiin valokuvia ja kirjoitettiin muistiinpanot.

⁴ Jaakkola 2009.

⁵ Esim. Aho 2009.

⁶ Museoviraston arkistossa olevat tutkimusraportit: Saukkonen & Kotivuori 1981; Hämmäläinen 2010; Mustonen 2010; Jussila 2005; 2009; 2011; Erä-Esko 1982a; 1982b.

⁷ Luukko 1945; 1950; Jokipii 1959; Sillanpää 1969; Jaakkola 2009.

Inventoinnin tehtävänkuvaan ei kuulunut uusien, ennestään tuntemattomien kohteiden etsintä. Kertomuksessa on kuitenkin muutama inventoinnissa löytynyt uusi kohde sekä joukko kohteita, joista Hämäläinen oli saanut tietoja luettelon laatimisen jälkeen.

5. Inventoinnin tulokset

5.1 Ähtärin esihistorialliset kohteet

Ähtärissä on tehty tarkempia arkeologisia tutkimuksia vain Lopetin kivikautisella asuinpaikalla vuonna 1982.⁸ Kaivauksilta löytyi muutama kiviesineen katkelma, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta sekä kiinteänä rakenteena yhden tulisijan pohja. Ähtäristä tunnettiin ennen vuoden 2014 inventointia 12 kivikautista asuinpaikkaa, joista puolet sijaitsee Peränteen rannalla, kaksi on Hankavedellä, kaksi Välivedellä, yksi Ähtärinjärvellä ja tutkittu Lopetin asuinpaikka sijaitsee Pemu-järven rannalla.

Ähtäristä tunnetaan noin 25 irtainta esihistoriallista esinelöytöä. Näiden lisäksi kivikautisilta asuinpaikoilta on inventointien, tarkastusten ja kaivauksen yhteydessä kerätty jonkin verran materiaalia. Kovin runsasta esineistö ei kuitenkaan ole, mutta sitä on käsitelty jonkin verran tutkimus- ja paikallishistoriallisessa kirjallisuudessa.⁹

Kivikautisten asuinpaikkojen ja esihistoriallisten irtolöytöjen lisäksi Ähtäristä ei tunneta muita esihistorialliseen aikaan ajoittuvia muinaisjäännöksiä. Kivi- ja varhaismetallikauden asutus hakeutui vesistöjen rannoille ja sai toimeentulonsa Ähtärin seudulla täysin pyynnistä ja keräilystä. On siis jokseenkin selvää, että muinaisjäännösten vähyys johtuu ennen kaikkea tutkimuksen puutteesta, sillä vesistöt ovat varmasti houkuttelleet etenkin pyyntiväestöä kivi- ja varhaismetallikaudella. Lisäksi vedenjakajaseutu on varmasti toiminut reittinä Kokemänjoen vesistöstä Pohjanmaalle.

Inventoinnissa ei ollut tarkoituksena mitenkään etsiä esihistoriallisia kohteita, mutta kahden historiallisen ajan kohteen tarkastuksen yhteydessä löytyi myös esihistoriallinen asuinpaikka. Toinen asuinpaikoista on keramiikasta päätellen todennäköisesti varhaismetallikautinen (n. 1500-500 eKr.). Asuinpaikka sijaitsee Niemisveden pienellä Seikansaarella, johon on historiallisena aikana myös haudattu vainajia ennen Ähtärin kappeliseurakunnan perustamista vuonna 1651. Toinen asuinpaikka löydettiin Peränteen Selkäsaaren eteläkärjestä, missä koekuopasta löytyi kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta. Asuinpaikkalöydöt ovat ajoitettavissa vain väljästi kivikautisiksi.

5.2 Historiallisen ajan muinaisjäännökset

Ähtärin seudulla ei nähtävästi ollut kiinteää asutusta ennen myöhäiskeskiaikaa, mutta alueelle tehtiin eräretkiä Ylä-Satakunnasta ja Hämeestä. Eränkävijät tulivat seudulle Pirkkalan, Lempäälän ja Vesilahden suunnasta. Eräsijoilla käytiin metsästävässä, kalastamassa ja polttamassa kaskea.¹⁰ Toistaiseksi Ähtäristä ei tunneta yh-

⁸ Erä-Esko 1982b; Miettinen 2001.

⁹ Esim. Meinander 1950; Luho 1959; Miettinen 2001.

¹⁰ Esim. Jaakkola 2009.

tään varmaa arkeologisoitunutta eräsijaa, mutta osa Hämmäläisen luettelun lapinraunioista saattaisi itse asiassa olla jonkin tällaisen varhaisen eräsijan kiuas. Sopivin ehdokas tällaiseksi on Kiukaanniemi Ähtärinjärven rannalla.

Tarkastetuista rauniokohteista Kiuassuon lapinraunio on ainakin viimeisessä käyttötarkoituksessaan ollut rakivi, Ahlbergin vekselin raunio ja Ouluveden raunio ovat jääneet rakennusten alle, ja Hyvölänniemen raunioista yksi on ehkä viljelysraunio, muut lienevät luontaisia. Muista luettelun lapinraunioista tarkastamatta jäi Kiuaskoski Huikurinlammen koillispuolella, Kotaniemi Peränteellä, Pakarin kylän "lapinkiuas" ja nimistöpaikoista Peränteen Lapinniemi. Kotaniemi jäi tarkastamatta koska paikalla on nykyään omakotitalo ja koko piha on rakennettu. Hankaveden, Ähtärinjärven ja Pemun Lapinniemillä käytiin, mutta missään niistä ei havaittu merkkejä kiviraunioista tai muista muinaisjäännöksistä. Sarkolansaaren kivirauniosta ei myöskään löydetty merkkejä, mutta alueella on joitakin kuoppia.

Ruoveden hallintopitäjä muodostettiin 1560-luvulla. Nykyiset Ähtärin kylät luetellaan Ylä-Satakunnan maakirjassa vuodelta 1567, jolloin ne kuuluvat vastaperustettuun Ruoveden pitäjään. Ruovesi oli myös Ähtärin kirkkopitäjä, mutta asutuksen lisääntyessä seurakunta jaettiin pienempiin kappeliseurakuntiin. Ähtärin kappeliseurakunta perustettiin vuonna 1651. Ähtärin lukuisiin hautasaariin lienee haudattu ennen kuin seudulle saatiin tuolloin oma kirkko ja hautausmaa.¹¹ Inventoinnissa kaksi mahdollista hautasaarta tarkastettiin ja näistä Niemisveden Seikansaarta voidaan pitää täysin varmana tapauksena ja Selkäsaartakin hyvin todennäköisenä hautasaarena. Tarkastamatta jäivät Kivijärven Akkosaari, Ähtärinjärven Ruumissaari ja Ruumissärkkä.

Hämmäläisen luettelossa on nostettu nimistön perusteella esiin muutama Autio-alkuinen nimi mahdollisena merkinä autioituneesta asuinpaikasta. Näistä Kivijärven Autiolla ei käyty ja Ähtärinjärven Autioniemelläkin katsottiin maisema vain autosta. Sen sijaan lähes kaikki muut luettelossa mainitut vanhan asutuksen paikat käytiin tarkastamassa. Näistä Hakola, Salo ja Seilosmäki ovat kaikki selviä talonpaikkoja, ensimmäiset kaksi ovat suhteellisen hiljakkoin autioituneita, Seilosmäki ajoitune vanhemmaksi, mahdollisesti jopa 1500-1600-luvulle. Etenkin Salon torpan paikka fossiloituneine peltoineen ja piharakennuksineen on hyvin säilynyt ja edustava esimerkki noin 100 vuotta vanhasta maaseudun köyhän väestön asuinsijasta. Parkkosenkankaalla oleva kuoppa saattaa olla talon kellarikuoppa ja liittyä myöskin vanhaan torpan paikkaan. Iso-Manalaisella mainittua asuinpaikkaa ei voitu tarkastaa, koska sijaintitieto on hyvin epämääräinen.

Luettelun muista kohteista tarkastettiin Isomäen kiviaita. Inventoinnin aikana saatujen lisätietojen perusteella käytiin tarkastamassa vielä Huikurinlammen talonjäännös (1900-luvulta?), Hankomäen kiviaidat ja niihin liittyvä vanha pellon paikka ja Törönmäen kiviaita. Pökkelökankaalla Kuorelammen ja maantien itäpuolella kerrotaan myös olleen talonrauniot, mutta niitä ei löydetty etsiskelystä huolimatta. Peränteellä käytiin tarkastamassa myös liistekatiskan paikka, vaikka itse katiska olikin jo kadonnut näkyvistä.

Tervan poltto nousi merkittäväksi maaseudun talonpoikien sivuelinkeinoksi 1700-luvun alkukymmenillä. Pohjanmaa nousi tärkeimmäksi tervan tuotantoalueeksi Kaakkois-Suomen jouduttua Venäjän valtaan ja erityisesti sitten kun hinnat lähtivät nousuun 1770-luvun korkeasuhdanteen aikana.¹² Todennäköisesti suuri osa Ähtärinkin seudun tervahautoista on siten peräisin 1700-luvun lopulta 1800-luvun lopulle ulottuvalta ajankaudelta. Inventoinnissa tarkastettiin kaksi tervahautaa muiden kohteiden tarkastuksen ohessa, toinen Salon torpan luona ja toinen Huikurinlammella.

¹¹ Jaakkola 2009; Hämmäläinen 2001.

¹² Vahtola 1991: 404-405.

6. Yhteenveto

Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu –osasto suoritti syksyllä 2014 Ähtärissä muinaisjäännösten tarkastuksia ähtäriläisen historiantutkija Heikki Hämäläisen vuonna 2010 toimittaman luettelon pohjalta. Tarkastukset teki FL Petro Pesonen apunaan FM Laija Simponen ja oppaina toimivat Ähtäri-Seurasta Heikki Hämäläinen ja Marika Viinikka. Apua saatiin myös muilta paikkakuntalaisilta.

Tutkimusraportissa on 23 erillistä kohdekuvausta. Tarkastetut kohteet ovat pääasiassa historiallisen ajan asuinpaikkoja, kuten torpan paikkoja, hautasaaria, liistekatiskan paikka ja mahdollinen eräsijan kiuas sekä asutukseen ja viljelykseen liittyviä kiviaitoja. Muiden kohteiden tarkastuksen yhteydessä löydettiin myös kaksi pyyntikulttuurin asuinpaikkaa, joista Niemisveden Seikansaaren asuinpaikka lienee keramiikan perusteella varhaismetallikautinen, ja Peränteen Selkäsaaren asuinpaikka on ajoitettavissa väljästi kivikautiseksi. Molempia saaria on käytetty historiallisena aikana (ilmeisesti ennen 1650-lukua) hautasaarina.

Tutkimuksen ja suojelun kannalta mielenkiintoisimmat kohteet ovat edellä mainittujen saarien lisäksi Salon ja Hakolan 1900-luvun alussa hylätyt torpan paikat kirkonkylän tuntumassa, Seilosmäen mahdollisesti 1500-1600 –luvulle ajoittuva talonpaikka, Hankomäen kiviaidat pellonjäänteineen kirkonkylällä, Jäkälänlahden liistekatiskan paikka Peränteellä ja Kiukaanniemen mahdollinen eräsijan kiuas Ähtärintärvellä.

Lähteet

Johdanto-osuus

- Aho, Harri 2009. Linnoitettu Ähtäri. Ympyriäinen. Ähtäri-Seuran perinnelehti 19 (2009),18-23.
- Erä-Esko, Aarni 1982a. Ähtäri Lapinniemi, Papinkivi. Kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.
- Erä-Esko, Aarni 1982b. Ähtäri Lopetti. Kivikautisen asuinpaikan kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.
- Hämäläinen, Heikki 2001. Niemisveden entistä elämää vanhan kartan kertomana. Ympyriäinen. Ähtäri-Seuran perinnelehti n:o 13. Ähtäri 2001.
- Hämäläinen, Heikki 2010. Luettelo ”uusista” kiinteistä muinaisjäänöksistä 2010. Museoviraston arkisto.
- Jaakkola, Riitta 2009. Vesiteitä kyliin ja kirkolle. Ähtäriin kulttuuriympäristöohjelma. http://www.ahtari.fi/kaupunki/templates/ahtari/images/PDF-tiedostot/Ahtari_koko_Low.pdf
- Jokipii, Mauno 1959. Vanhan Ruoveden historia 1.
- Jussila, Timo 2005. Ähtäri, Ähtärinsalmen ja Väliveden rantayleiskaava-alueen muinaisjäänösinventointi 2005. Museoviraston arkisto.
- Jussila, Timo 2009. Ähtäri, keskustaajaman osayleiskaava-alueen muinaisjäänösinventointi 2009. Museoviraston arkisto.
- Jussila Timo 2011. Ähtäri, Moksunniemen osayleiskaava-alueen muinaisjäänösinventointi 2011. Museoviraston arkisto.
- Luho, Ville 1959. Vanhan Ruoveden esihistoriaa. Vanha Ruoveden historia I, 55-74.
- Luukko, Armas 1945. Nuijasodasta Isoonvihaan. Etelä-Pohjanmaan historia 3.
- Luukko, Armas 1950. Keskiäika ja 1500-luku. Etelä-Pohjanmaan historia 2.
- Meinander, C.F. 1950. Esihistoria. Etelä-Pohjanmaan historia 1.
- Miettinen, Mirja 2001. Muinaisasutusta Ähtärissä. Ympyriäinen. Ähtäri-Seuran perinnelehti 13 (2001), 4-7.
- Mustonen, Riikka 2010. Kulttuuriperintökohteiden inventointi/KMO (00434), Jyväskylän seutu 2010. Museoviraston arkisto.
- Saukkonen, Jyri & Kotivuori, Hannu 1981. Ähtäriin muinaisjäänökset – luettelo. Museoviraston arkisto.
- Seppä, Heikki & Tikkanen, Matti 2006a. Land uplift-driven shift of the outlet of Lake Ähtärinjärvi, western Finland. Bulletin of the Geological Society of Finland, Vol. 78. 2006, 5-18.
- Seppä, Heikki & Tikkanen, Matti 2006b. Ähtärinjärven vanha lasku-uoma. Geologi 58 (2006), 89-94.
- Sillanpää, L. A. 1969. Vanha Ruoveden historia 2.2: Keruuu, Multia, Mänttä, Pihlajavesi ja Ähtäri isostavista 1860-luvulle.
- Vahtola, Jouko 1991: Oulujokilaakson historia keskiajalta 1860-luvulle. Oulujokilaakson historia, Oulu 1991.

Kohderaportit

- KA** = Kansallisarkisto (Helsinki). Pohjanmaan itäisen, Rautalammin ja Ylä-Satakunnan tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat; Yleisiä asiakirjoja; Voudintilit, Satakunta; Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.
- TMA** = Turun maakunta-arkisto (Turku). Ikaalisten tuomiokunnan arkisto.
- VMA** = Vaasan maakunta-arkisto (Vaasa). Ähtäriin seurakunnan arkisto.

KrA = Krigsarkivet (Stockholm). Finska rekognosceringsverket, Serie B. Pf 74. Charta Öfver Watudraget i Etseri CapellGiäld, hörande til Ruovesi Sockn och Wasa Län, författad År 1777 af Joh: Florin, Comissions Landmätare.

Ksmmtsto = Keski-Suomen maanmittaustoimisto (Jyväskylä).

Pohjmmtsto = Pohjanmaan maanmittaustoimisto (Vaasa).

SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kansanrunousarkisto (Helsinki). Paikallistarinat.

JYK = Jyväskylän yliopiston kirjasto (Jyväskylä). Sanomalehtien mikrofilmit, Keski-Suomi ja Vaasa.

ÄK = Ähtärin kotiseutuarkisto (Ähtäri). Pöyhösen talon arkisto (kopioina); Peränteen nuorisoseura ry:n arkisto.

Aspelin 1871 = Aspelin, J. R., Kokoilemia muinaistutkinnon alalta. I. Suomi. Kirjoituksia isän-maallisista aineista. Toimittanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Toinen jakso. 9 Osa. Helsinki 1871.

Hakola 2004 = Hakola, Osmo (Sääksylä), Tutkimus Hakolan suvusta. 2004.

Hokkanen 1950 = Hokkanen, Martta. Ähtärin vesistönimet. Pro gradu. 1950.

Hämäläinen 1991 = Hämäläinen, Heikki, Ähtärin Peränteen Mäkisipin Sipilä- ja Perander-suvut. II Sukutaulut. Genos n:o 2/1991.

Hämäläinen 1996 = Hämäläinen, Heikki, Historiaa paikannimissä. Ylävesille Ähtäriin. Toim. Pitkänen, Ritva Liisa, Rekunen, Jorma, Mallat, Kaija. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 653. Hämeenlinna 1996.

Hämäläinen 2001 = Hämäläinen, Heikki, Niemisveden entistä elämää vanhan kartan kertomana. Ympyräinen. Ähtäri-Seuran perinnelehti n:o 13. Ähtäri 2001.

Jokipii 1989 = Jokipii, Mauno, Vanhan-Ruoveden pitäjän historia eräkaudesta isoonvihaan. Vanhan Ruoveden historia I. Jyväskylä 1989.

Kankaanpää ym. 1990 = Kankaanpää, Matti J. ym., Vanhan Ruoveden historia I:2. Liiteosa. Jyväskylä 1990.

Kivilahti 1989 = Kivilahti, Eino, Katsaus Riikku-Heikin sukuun. Ympyräinen. Ähtäri-Seuran perinnelehti n:o 4. Ähtäri 1989, 25-26.

Kolunsaran sukua 2003 = Kolunsaran sukua. Sofia Kyntölän jälkeläisiä, Antti Mytkäniemen jälkeläisiä. Kolunsaran Sukuseura ry. Jyväskylä 2003.

Mallat 1996 = Mallat, Kaija, Itää ja länttä Ähtärin paikannimissä. Ylävesille Ähtäriin. Toim. Pitkänen, Ritva Liisa, Rekunen, Jorma, Mallat, Kaija. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 653. Hämeenlinna 1996.

Nyyssölä 1976 = Nyyssölä, Eino, Entisestä Ähtäristä. 2. painos. Jyväskylä 1976.

Ollinen 1896 = Ollinen, J. F., Muinaismuistoja Kuortaneen kihlakunnan eteläisestä puolesta. Suomen muinaismuisto-yhdistyksen aikakauskirja XV. Helsinki 1896.

Skogman 1864 = Skogman, D. Kertomus matkoiltani Satakunnassa muisto-juttuja keräilemässä. Suomi. Kirjoituksia isän-maallisista aineista. Toimittanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Toinen Jakso. 2:nen Osa. Helsinki 1864.

Suvanto 1987 = Suvanto, Seppo, Knaapista Populiin. Tutkimuksia erilaistumisesta Satakunnan talonpojissa vuosina 1390-1571. Historiallisia Tutkimuksia 142. Helsinki 1987.

Tuomaala 1951 = Tuomaala, Väinö, Ähtäriläiset vanhuksat tarinoivat. Kyrönmaa VIII. Helsinki 1951.

Viertola 1980 = Viertola, Juhani, Kustavilaisen ajan maantienrakennukset. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 27. Turku 1980.

Voionmaa 1911 = Voionmaa, Väinö, Wirtain pitäjän alkuajoilta. Tampereen Sanomat n:o 2221A/23.9.1911.

Valokuvaluettelo

Kaikki kuvat ovat digitaalikuvia ja ne on luetteloitu WebMusketti-järjestelmään. Kuvat omistaa Museovirasto. AKDG = Arkeologian kuvakokoelma, digitaalikuvat. Kuvaajat: PP = Petro Pesonen, LS = Laija Simponen.

AKDG	Kohde	Aihe	Kuvaaja
4010:1	Ahlbergin vekselin raunio	Vaja, jonka alle raunio on jäänyt, luoteesta.	PP
4011:1	Hyvölänniemi	Kumpare nuotiopaikan vieressä, koillisesta.	PP
4011:2	Hyvölänniemi	Rantakiveystä Hyvölänniemessä, koillisesta.	PP
4011:3	Hyvölänniemi	Hyvölänniemen rantaa, molemmat kivikumpareet etualalla, lounaasta.	PP
4011:4	Hyvölänniemi	Suuri kiviraunio saunamökkien välissä luona, pohjoisesta.	PP
4011:5	Hyvölänniemi	Suuri kiviraunio saunamökkien välissä, koillisesta.	PP
4012:1	Kiukaanniemi	Kiuas koivun alla, lännestä.	PP
4013:1	Jäkälänlahti	Matalaa lahtea Kotaniemen kivikautisen asuinpaikan edustalla, pohjoisesta.	PP
4013:2	Jäkälänlahti	Laija Simponen ja Heikki Hämäläinen etsivät ruohottuneelta rannalta liistekatiskan jäännöksiä, luoteesta.	PP
4018:1	Kiuassuo	Rajakiviröykkiö, idästä.	PP
4018:2	Kiuassuo	Rajakiviröykkiö, etelästä.	PP
4019:1	Lapinniemi, Ähtärinjärvi	Maisemaa Lapinniemellä, etelästä.	PP
4020:1	Riita-ahon raunio	Kiveystä peltoraivausröykkiön alla, etelästä.	PP
4020:2	Riita-ahon raunio	Kiviaidan kulma peltoraunion alla, luoteesta.	PP
4021:1	Sarkolansaari	Joutsen Peränteellä.	PP
4021:2	Sarkolansaari	Kuoppa etualalla, lounaasta.	PP
4021:3	Sarkolansaari	Mahdollisen kiveyksen paikkaa dokumentoidaan, luoteesta.	LS
4022:1	Hakola	Kiviröykkiö, etelästä.	PP
4022:2	Hakola	Kiviaita, lounaasta.	PP
4022:3	Hakola	Kiuas, kaakosta.	PP
4023:1	Parkkosenkangas	Kuoppa, mahdollinen rakenne, luoteesta.	PP
4024:1	Salo	Tervahauta, kaakosta.	PP
4024:2	Salo	Kivi-/multapenkka ("sauna"), luoteesta.	PP
4024:3	Salo	Kivi-/multapenkka ("sauna"), lännestä.	PP
4024:4	Salo	Päärakennuksen kivijalka, lännestä.	PP
4024:5	Salo	Päärakennuksen kivijalka, etelästä.	PP
4024:6	Salo	Mahdollinen kivijalka, Heikki Hämäläinen ja Marika Viinikka, luoteesta.	PP
4024:7	Salo	Kuoppa, lännestä.	PP
4024:8	Salo	Fossiilista pelto-ojaa, koillisesta.	PP
4025:1	Seilosmäki	Kivijalka, kaakosta.	PP
4025:2	Seilosmäki	Kiuas, koillisesta.	PP
4026:1	Seikansaari	Marika Viinikka ja Heikki Hämäläinen tutkivat Seikansaaren muistokiveä.	PP
4026:2	Seikansaari	Vierekkäiset hautapainanteet, lännestä.	PP

4026:3	Seikansaari	Saaren pohjoispää, etelästä.	PP
4026:4	Seikansaari	Koekuoppa noin 3 metrin päähän rantatörmästä, idästä.	PP
4026:5	Seikansaari	Pieni Seikansaari Niemisvedellä.	PP
4027:1	Selkäsaari 1	Pieniä painanteita saaren pohjoispäässä, idästä.	PP
4027:2	Selkäsaari 1	Pieniä painanteita saaren pohjoispäässä, idästä.	PP
4027:3	Selkäsaari 1	Painanne saaren laella, lounaasta.	PP
4028:1	Isomäki	Kairanäyte kiviaidan läheltä.	PP
4028:2	Isomäki	Kiviaita kuusikkoisessa sammalmetsässä, taustalla polku, etelästä.	PP
4028:3	Isomäki	Kiviaiata, koillisesta.	PP
4029:1	Törö	Kiviaitaa talojen välissä, idästä.	PP
4029:2	Törö	Kiviaitaa pihan ja metsän rajalla, kaakosta.	PP
4029:3	Törö	Kiviaita metsästä päin kuvattuna, luoteesta.	PP
4030:1	Lapinniemi	Papinkivi, lounaasta.	PP
4030:2	Lapinniemi	Papinkivi, lännestä.	PP
4031:1	Hankomäki	Heikki Hämäläinen Hankomäen kiviaidalla, luoteesta.	PP
4031:2	Hankomäki	Kiviaita, pohjoisesta.	PP
4031:3	Hankomäki	Kiviaidan tien puoleinen pää, kaakosta.	PP
4031:4	Hankomäki	Hankomäen toinen kiviaita, Marika Viinikka, lännestä.	PP
4032:1	Huikurinlampi	Talon kivijalka, idästä.	PP
4032:2	Huikurinlampi	Talon kivijalka lammen rannalla, lounaasta.	PP
4032:3	Huikurinlampi	Tervahauta, etelästä.	PP
4032:4	Huikurinlampi	Tervahaudan kivetty ränni, koillisesta.	PP
4032:5	Huikurinlampi	Lohkokivistä tehty uuninpohja, luoteesta.	PP
4033:1	Selkäsaari 2	Kuoppa rantatörmän päällä, idästä.	LS
4033:2	Selkäsaari 2	Laija Simponen kaivaa koekuoppaa kivi-kautiselle asuinpaikalle saaren eteläpäässä, pohjoisesta.	PP

Kohdekuvaukset ja kohdehakemisto

	Kohdenimi	Laji	Tyyppi	Ajoitus	s
1	Ahlbergin vekselin raunio	mahdollinen mj	kiviröykkiön paikka	hist. aika?	15
2	Hyvölänniemi	mahdollinen mj	kiviröykkiöitä	hist. aika?	18
3	Kiukaanniemi	kiinteä mj	kiviröykkiö (kiuas)	hist. aika?	23
4	Jäkälänlahti	kiinteä mj	liistekatiska	hist. aika?	26
5	Lapinkiuas, Kiuassuo	kiinteä mj	rajamerkki	hist. aika	29
6	Lapinnenä	mahdollinen mj	nimistöpaikka	hist. aika	32
7	Lapinniemi, Ähtärinjärvi	mahdollinen mj	nimistöpaikka	hist. aika	34
8	Lapinniemi, Pemu	mahdollinen mj	nimistöpaikka	hist. aika	36
9	Raunio, Ouluvesi	mahdollinen mj	kiviröykkiön paikka	hist. aika	38
10	Raunioaho, Riita-ahon raunio	kiinteä mj	kivilatomus/-röykkiö	hist. aika	40
11	Sarkolansaari	mahdollinen mj	kuoppia	hist. aika	44
12	Hakola	kiinteä mj	asuinpaikka (torppa)	hist. aika	48
13	Parkkosenkangas	mahdollinen mj	asuinpaikka?	hist. aika	52
14	Salo	kiinteä mj	asuinpaikka (torppa)	hist. aika	55
15	Seilosmäki	kiinteä mj	asuinpaikka (kivijalka)	hist. aika	62
16	Seikansaari	kiinteä mj	asuinpaikka ja hautasaari	varh.met./hist.	66
17	Selkäsaari 1	kiinteä mj	hautasaari	hist. aika	72
18	Isomäki	kiinteä mj	kiviaita	hist. aika	76
19	Törö	kiinteä mj	kiviaita	hist. aika	80
20	Hankomäki	kiinteä mj	kivaitoja, fossiilinen pelto	hist. aika	83
21	Lapinniemi	kiinteä mj	seitakivi/palvontapaikka	hist. aika	87
22	Huikurinlampi	kiinteä mj	kivijalka, tervahauta	hist. aika	90
23	Selkäsaari 2	kiinteä mj	asuinpaikka	kivikausi	94

kiinteä mj = kiinteä muinaisjäännös, mahdollinen mj = mahdollinen muinaisjäännös, varh.met. = varhainen metallikausi, hist. = historiallinen

1 Ähtäri Ahlbergin vekselin raunio

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös (hävinnyt)
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviröykkiö (röykkiön oletettu sijaintipaikka)
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika?
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6939338, i= 349081, z= 150 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (oletettu sijainti)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 1,6 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Ollinen, J.F. 1896. Muinaismuistoja Kuortaneen kihlakunnan eteläisestä puolesta. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja XV. Helsinki 1896.

Hämäläinen 2010

Hävinnyt lapinraunio Ouluveden kylässä Ähtärin rautatieaseman lähellä sen itäpuolella. Ollinen kirjoitti vuonna 1896, että 'Ahlbergin "vekselin" likettyellä sanottiin olevan *Hiidenkiuvas*, ja neuvottiin sitä lähemmin tiedustelemaan sepältä, joka siellä asui. "Häntä en kumminkaan saanut puhutella, sillä hän oli matkustanut Waasaan ja kun ei kukaan muu hänen perheestänsä tietänyt puheena olevaa roukkiota osoittaa, täytyi lähemmän tarkastuksen jättääni."¹

Ahlbergin vekseli on Ähtärin rautatieaseman edeltäjän, Ostolan rautatieaseman edeltäjä. Edellämainittua Ollisen kertomusta tuntematta eläkkeellä oleva postivirkamies Matti Leppävuori kertoi 20.5.2010 seuraavaa. Kun Pekka Volarnan kaupparakennusta rakennettiin lähelle Ähtärin asemaa 1940-luvun lopulla, paikalta huomattiin ulkorakennuksen perustusta tehtäessä ympyränmuotoinen rinnankorkuinen (!) kivilatomus, joka raivattiin ja jota työmiehet ja muutkin ihmettelivät. Paikka oli tuolloin Leppävuoren taloon johtavan tien ja Ähtärin aseman välillä. Paikka on nykyään mainitun ulkorakennuksen perustuksissa ja siitä lienee jätetty osia perustukseen. Kertoja epäili kivilatomuksen olleen "puolustusta koskeva juttu korkeintaan kahdelle miehelle", mutta mainitsi samalla ettei se liity venäläisten ensimmäisen maailmansodan aikaisiin linnoituksiin, joita Ähtärissä on runsaasti. Kivilatomuksen keskellä lienee ollut kuoppa, ehkä muistona sen kaivamisesta joskus aiemmin. Tämän kivilatomuksen täytynee olla sama kuin Ollisen mainitsema "hiidekiuvas".²

Ollisen mainitsema seppä on todennäköisesti "Alaperin seppä" eli Kristian Heikinpoika Leppävuori (1839-1918). Seppä Kristian Leppävuoren veljenpojanpoika oli postimies, hyvämuistinen kertoja Pauli Leppävuori (1905-1987). Hänen poikansa on Matti Leppävuori.³

Paikka on sijainnut Ouluveden jakokunnan kartan (1824) mukaan nimettömällä kaskearniskelpoisella kanakaalla (tiluskuvio n:o 384). Tämä taas sijaitsi Pajulahden (Pajulax) niittyjen (tiluskuviot 362-363) pohjoispuolella.⁴ Pajulahti-nimi tunnetaan jo vuodelta 1791, jolloin sen sanotaan olevan hienoa saraheinää kasvava suoniitty.⁵ Pajulahti muodostaa järven lahden tapaisen alueen, joka on maaperältään erittäin pehmeäpohjainen. Pajulahdesta on laskenut puro Ouluveden. Tämä on nykyään suurimmaksi osaksi putkitettu maan alle. Edellä mainittu Pauli Leppävuori on kertonut, että joskus keväisin vesi täytti Pajulahden "laakson".⁶ Alueelle on tehty myöhemmin useita rakennuksia.

¹ Ollinen 1896, 65.

^{2,6} Matti Leppävuoren antamia tietoja 20.5 .2010.

³ Kolunsaran sukua, 300-301 , 309-311 , 321-323 .

⁴ KA. E50a 11 /3; Pohjmmtsto. Ähtäri 5:2f.

⁵ Pohjmmtsto, Ähtäri 5:3.

Inventointi 2014

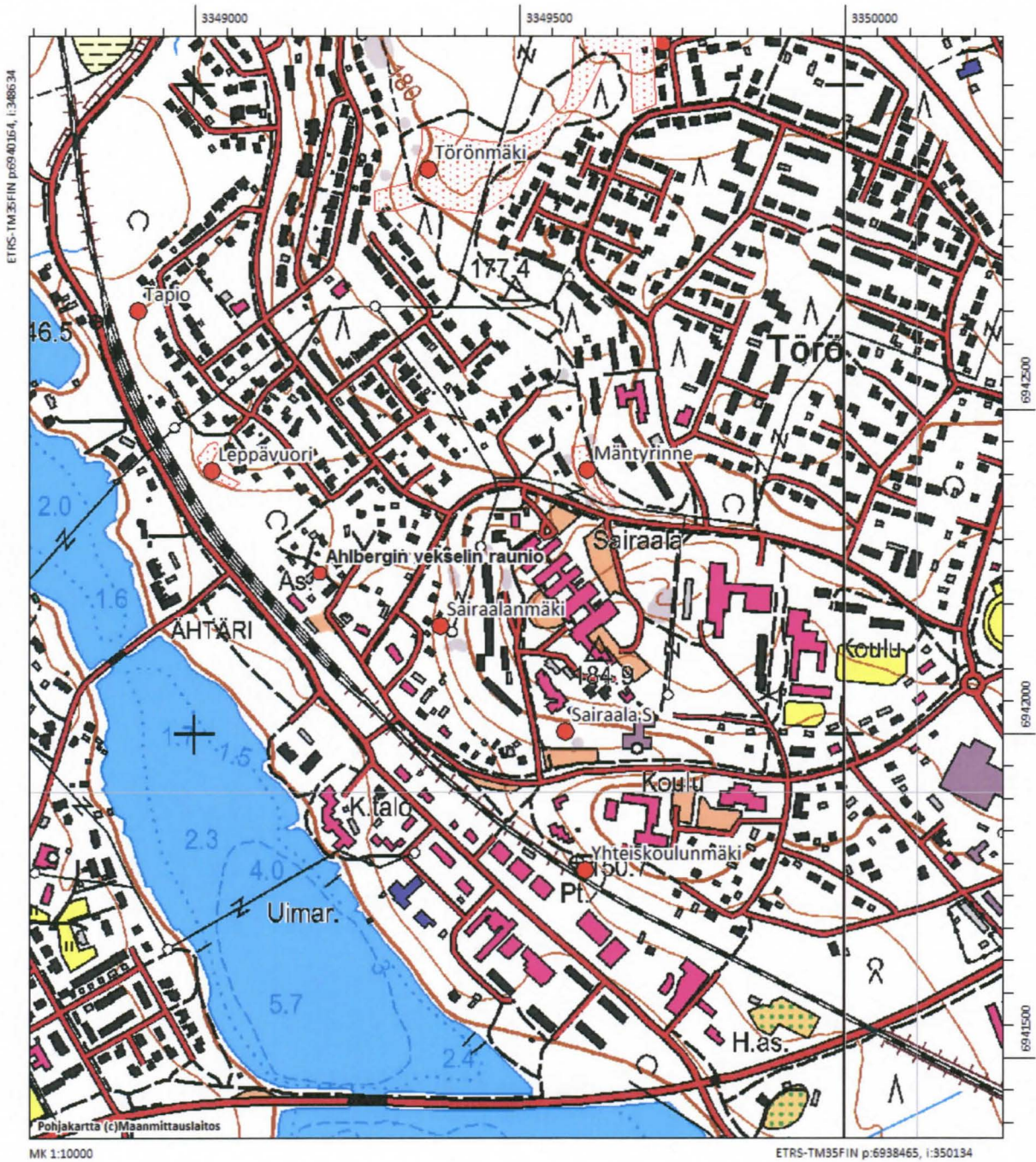
Valokuvat

AKDG 4010:1

Ahlbergin vekselin raunio paikka käytiin tarkastamassa 11.10.2014 Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella. Mukana oli myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka. Paikalla otettiin GPS-mittaus sen ulkorakennuksen kulmasta, jonka alle raunio on jäänyt. Paikka ei sinänsä ole lapinraunioille tyypillinen paikka kaukana rannasta ja ilmeisesti vanhalla kaskimaalla. Ehkä kyse on ollut kaski- tai muusta viljelysrauniosta.

AKDG 4010:1. Ähtäri Ahlbergin vekselin raunio. Vaja, jonka alle raunio on jäänyt, luoteesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Ahlbergin vekselin raunio. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

2 Ähtäri Hyvölänniemi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviröykkiöitä
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika?
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6936493, i= 349005, z= 140 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (ison kiviröykkiön sijainti)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 3,7 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Niemi Ouluvedessä. Mahdollinen lapinraunio. Paikan päällä käydessä (Heikki Hämäläinen) Hyvölänniemestä koilliseen erkanevalta pitkältä ja kapealta niemeltä löytyi 15.9.1999 niemen korkeimmalta kohdalta nuotiopaikkarakennelman koillispuolelta ("penkereeltä") pyöreä matalahko kivilatamus.

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4011:1-5

Hyvölänniemellä käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Myös Hyvölänniemen matkailutilan omistaja oli mukana opastamassa paikalle.

Hyvölänniemi on Ouluveden niemi, jonka itärannalta pistää särkkämäinen kapea niemi koilliseen. Niementyvässä on kaksi uudehkoa saunarakennusta ja niemellä on vanha sauna tai vaja sekä avonuotiopaikka. Niemi on kivinen. Paikalla havaittiin em. nuotiopaikkarakennelman koillispuolella halkaisijaltaan noin 3-4 metriä oleva kumpare, jossa tuntuu kairatessa kiviä. Kumpareen päällä kasvaa koivu. Kumpareen koordinaatit ovat: p= 6936536, i= 349050. Tämän kumpareen lähellä, mutta rannalla ja kivet hyvin näkyvissä on toinen, halkaisijaltaan noin 4-metrinen kivien "kasauma", kohdassa p= 6936542, i= 349045. Näistä kiveyksistä 60 metriä lounaaseen, saunamökkien välissä on selvästi suurempi ja selvempi kiviröykkiö, halkaisijaltaan noin viisi metriä. Röykkiö koostuu hyvin erikokoisista kivistä. Röykkiön sijaintikoordinaatit ovat p= 6936493, i= 349055.

Ouluvettä on laskettu noin 1,5 metriä historiallisella ajalla, joten rannan kaksi kumpareta eivät voine matalan korkeussijaintinsa puolesta olla kovin vanhoja mikäli järvi ei sitten ole muuten ollut transgressiivinen historiansa aikana. Muutenkaan nämä kumpareet eivät poikkea kovin paljoa niemen muusta kivikosta, joten niitä on ehkä syytä pitää todennäköisinä luonnonmuodostumina. Saunamökkien välissä oleva röykkiö voisi puolestaan hyvin olla viljelysraunio, sillä se sijaitsee sopivasti pellon kulmassa.

AKDG 4011:1. Ähtäri Hyvölänniemi. Kumpare nuotiopaikan vieressä, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4011:2. Ähtäri Hyvölänniemi. Rantakiveystä Hyvölänniemessä, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4011:3. Ähtäri Hyvölänniemi. Hyvölänniemen rantaa, molemmat kivikumpareet etualalla, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

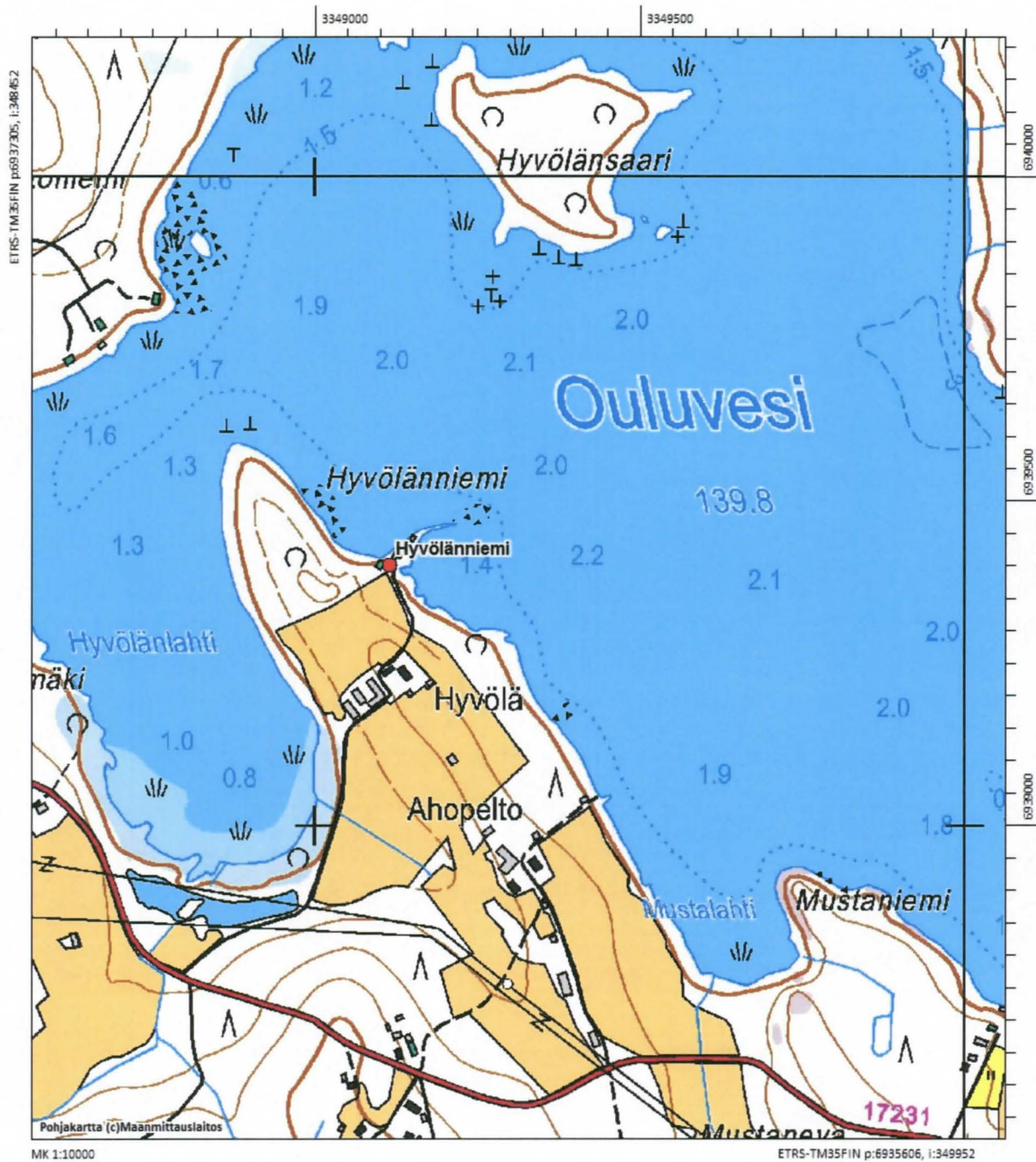
AKDG 4011:4. Ähtäri Hyvölänniemi. Suuri kiviraunio saunamökkien välissä luona, pohjoisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4011:5. Ähtäri Hyvölänniemi. Suuri kiviraunio saunamökkien välissä, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Hyvölänniemen kiveykset/rakenteet punaisilla ympyröillä. Mittakaava 1:2500.

Ähtäri Hyvölänniemi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

3 Ähtäri Kiukaanniemi (1000023472)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviröykkiö (kiuas)
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika?
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6950811, i= 348646, z= 155 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (kiukaan sijainti)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 11,2 km pohjoisluoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Heikkurinen-Montell, Tuula & Hämäläinen, Heikki 2014. Tarkastus (ei kertomusta).

Hämäläinen 2010

Niemi Ähtärinjärven länsirannalla Karvalahden ja Talvilahden välissä. Mahdollinen lapinraunio.

Paikalta löytyi 7 .11 .1998 (Heikki Hämäläinen, Mikko Saari) 22 metrin päässä vedenrajasta 2,00 metrin levyinen, 4,00 metrin pituinen ja 0,60 metrin korkuinen "keskikokoisista" kivistä tehty kivikasa, jonka kohdalla kasvoi isohko koivu. Kivikasa oli täysin kasvillisuuden peitossa ja sitä oli vaikea huomata maastossa. Koska mitään talon perustuksiin viittaavaa ei löytynyt ja kivikasan ympärillä on täysin kivetöntä maata, kyseessä täytynee olla lapinraunio. Kukaan seudun nykyisistä asukkaista ei tiennyt tästä kivikasasta mitään.

Asiakirjoista ei ole löytynyt vanhaa mainintaa seudun Kiuas-alkuisista paikannimistä. Kiukaanniemen nimen täytynee kuitenkin johtua edellä selostetusta kivikasasta. Paikka on Nyyssölänjakokunnan kartassa tiluskuvion n:o 157 kohdalla. N:o 157 on jakokirjan (1826) mukaan kaski.¹ Itse Kiukaanniemessä on kallioisella paikalla suuria kiviä, mutta ne näyttävät luonnonmuodostelmilta. Lisäksi jäät ovat liikutelleet niitä. Kiukaanniemen lähellä olevalla Vanhanmäen kalliolla kerrotaan asuneen jättiläisiä.

¹ Pohjmittsto. Ähtäri 7:2, 7:4h.

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4012:1

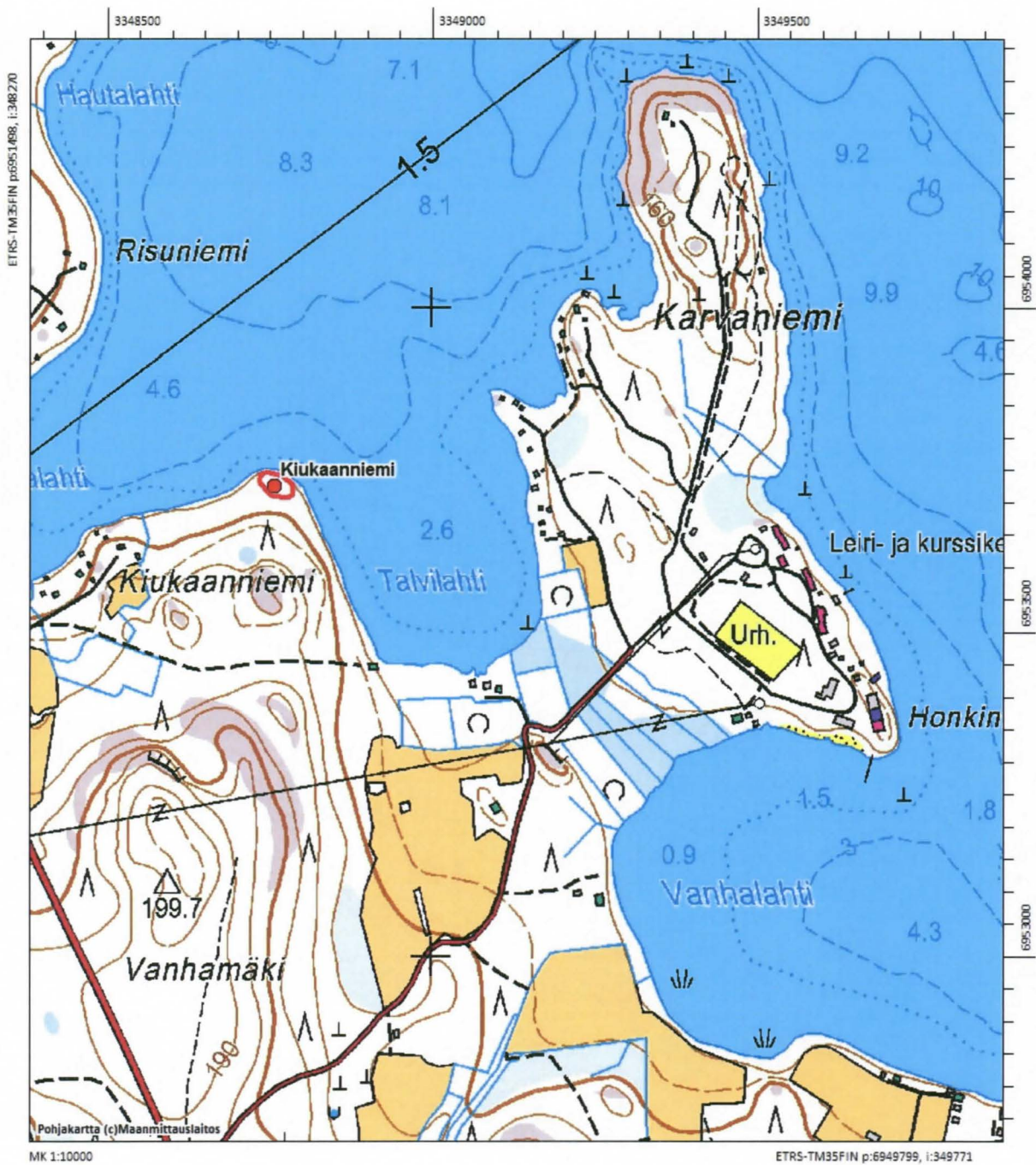
Kiukaanniemi tarkastettiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014.

Kohde on samassa kunnossa kuin aiemmissa tarkastuksissa, mutta sitä on hieman vaikea havaita kuusi- ja koivumetsässä. Itse röykkiö on sammaleen peitossa. Kiviröykkiö on kooltaan noin 4 x 5 metriä ja korkeudeltaan noin 70-80 cm. Röykkiöltä on matkaa rantaan noin 15 metriä. Metallikepillä kokeiltaessa havaittiin, että röykkiö on täynnä kiveä.

Kiviröykkiön paikka ei ole tavallinen lapinrauniolle, mutta esimerkiksi eräsijan kiukaaksi kohde voisi hyvinkin sopia. Asian selvittäminen vaatisi kuitenkin koekaivauksia. GPS-mittauksen perusteella röykkiö on 60 metriä itäkoilliseen muinaisjäännösrekisterissä olevasta pisteestä.

AKDG 4012:1. Ähtäri Kiukaanniemi. Kiuas koivun alla, lännestä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Kiukaanniemi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

4 Ähtäri Jäkälänlahti

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	liistekatiska
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika?
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6930303, i= 343902, z= 132 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (katiskan oletettu sijainti)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 11,6 km luoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

-

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4013:1-2

Jäkälänlahden liistekatiskan löytöpaikka tarkastettiin ähtäriläisen Irma Kuoppalan opastuksella 14.10.2014 samalla kun pyrittiin tarkastamaan Vähä-Peränteen järven Kotaniemi, josta on maininta mahdollisesta lapinrauniosta (ks. Hämäläinen 2010: Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo). Kotaniemeen ei kuitenkaan päästy sinne tehdyn uudisrakennuksen ja kulkukiellon vuoksi.

Irma Kuoppala näytti Jäkälänlahdelta otettuja valokuvia, joissa aivan lähellä tienpenkkaa on selvästi liistekatiskan jäännökset (kuva skannattu ohessa). Kuva on otettu joitakin vuosia sitten. Nyt Jäkälänlahden ranta on selvästi ruohottuneempi kuin vanhassa valokuvassa eikä liistekatiskaa suhteellisen tarkasta sijaintitiedosta ja etsiskelystä huolimatta löytynyt. On mahdollista, että lahtea olisi myös ruopattu ja tällöin rannalle olisi tuotu lisää maata ja katiska olisi peittynyt. Alue on joka tapauksessa potentiaalinen kalastuslaitteiden löytämiselle. Tien takana mäellä on Kotaniemi 2 –niminen kivikautinen asuinpaikka.

AKDG 4013:1. Ähtäri Jäkälänlahti. Matalaa lahtea Kotaniemen kivikautisen asuinpaikan edustalla, pohjoisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

*Liistekatiska Jäkälänlahden rannassa. Heti löytöpaikan oikealla puolella kulkee tie Kotaniemeen.
Kuva: Irma Kuoppala.*

AKDG 4013:2. Ähtäri Jäkälänlahti. Lajja Simponen ja Heikki Hämäläinen etsivät ruohottuneelta rannalta liistekatiskan jäännöksiä, luoteesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Jäkälänlahti. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordi-naatti on punaisen ympyrän kohdalta.

5 Ähtäri Lapinkiuas, Kiuassuo

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	rajamerkki
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6935673, i= 363653, z= 193 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus (rajamerkki)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 13,7km kaakkoon

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Ähtärin Niemisveden kylän ja Liesjärven kylän rajalla. Lapinraunio.

Kangasalan syyskäräjillä 19.11.1600 annettiin rajatuomio Kangasalan Liuksialan kartanon lampuotien Reko ja Erkki Vihavaisen sekä Kangasalan Vääksyn kartanon lampuodin Pekka Oinoisen välillä. Reko Vihavaisen talosta tuli myöhemmin Ähtärin kylän Nyssölä ja Erkki Vihavaisen talosta saman kylän Savola. Pekka Oinoisen talosta syntyivät Niemisveden kylän Tenhula ja Hokkala. Asiakirjassa luetellaan Niemisveden kylän ympärysrajan rajapaikat.¹ Rajatuomiosta on säilynyt kaksi versiota. Toinen on ollut Tenhusen talossa ja se renovoitiin vuonna 1732.² Toinen versio löytyy vuosien 1600-1601 tuomiokirjasta.³ Yksi rajapaikoista oli Tupasuon ja Helvetinjärven välinen *Lapin Kiukan Sija* (1732/1600), *lapin Kiukan sia* (1600).

Niemisveden ja Liesjärven jakokuntien välisen rajan pyykityksessä ja aukikarsinnassa 20.6.1831 rajapiste n:o 1 oli *Kiukaanniemen Saari*, jota kutsuttiin tuolloin myös nimellä *Lapinkiuvas*. Kiukaanniemen saaresta löytyi vanha kiviraunio, joka koostui ainoastaan viidestä pienemmästä kivistä. Nämä otettiin pois ja asetettiin Lapinkiukaan rajapisteeseen, peruskivi kaksi kyynärää pitkä ja $\frac{3}{4}$ kyynärää leveä sekä ”paksuudeltaan” (tjock) $\frac{1}{2}$ kyynärää ja sinne hakattiin uurre. Sitten pystytettiin sydänkivi, pituudeltaan $1\frac{1}{2}$ kyynärää ja leveydeltään $\frac{1}{2}$ kyynärää. Lisäksi rakennettiin neliömäinen 3 kyynärää leveä kiviraunio (pyykki). Molemmille rajalinjoille pystytettiin johtokivet 25 kyynärän päähän rajapisteestä.⁴

Paikan päällä käydessä 25.9.1999 (Heikki Hämäläinen, Ritva Hämäläinen, Arvi Nikkola) sieltä löytyi edellä mainittu rajapyykki, jonka sydänkivessä on numero 3.

Tästä lapinkiuukaasta johtuvat läheisten *Kiuaslammen*, *Kiuassuon* ja *Kiukaanniemen* talon nimet.

¹ Hämäläinen 1996, 50-51.

² KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:45, 290v-292.

³ KA. Yleisiä asiakirjoja. 222a, 118.

⁴ Ksmmtsto. Keuruu 5:7b.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4018:1-2

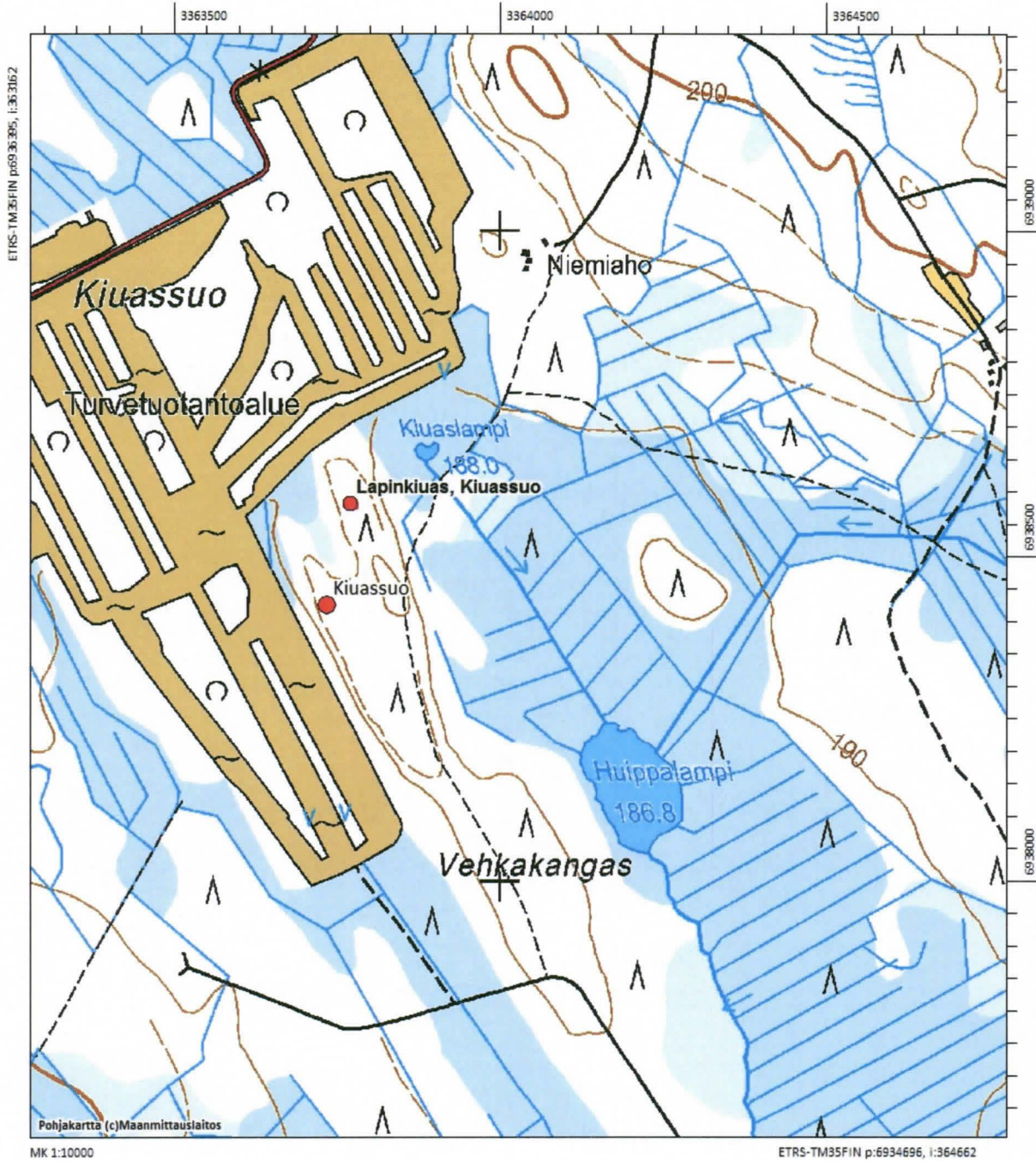
Kiuassuon rajamerkki tarkastettiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Soiden keskellä olevalla hiekkaniemekkeellä, turvetuotantoalueen eteläpuolella on noin 2 x 1,5 metrin kokoinen kiviröykkiö, jonka keskelle on nostettu yksi kiviin. Tässä kivessä on kaiverrus "3". Röykkiö on koottu erikokoisista lohkokivistä. Varsinaisen latomuksen ulkopuolella tuntui metallipiikillä tunnusteltaessa kiviä laajemmalla, halkaisijaltaan noin viiden metrin alueella. Paikka ei ole lapinrauniolle tyypillinen, mutta nimi ja tiedot vanhasta kivirauniosta viittaavat paikan käyttöön ennen rajafunktiota. Paikalla on saattanut hyvin olla pyyntiväestön leiripaikka, mihin "lapinkiuas" viittaa. Kohde on suojelun arvoinen myös vanhana rajapaikkana.

AKDG 4018:1. Ähtäri Kiuassuo. Rajakiviröykkiö, idästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4018:2. Ähtäri Kiuassuo. Rajakiviröykkiö, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Lapinkiuas, Kiuassuo. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

6 Ähtäri Lapinnenä

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	nimistöpaikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6934880, i= 356592, z= 155 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	niemen keskikohta
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 7,7 km kaakkoon

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Lapinniemi. Niemi Hankavedellä. Nykyinen nimi on Lapinnenä (!)¹. Lappi-alkuinen nimi mainitaan täältä jo vuonna 1777, jolloin Moksunjärven (tuolloin Måxsun Alanen) ja Hankaveden välistä salmea kutsutaan nimellä **Lapinsalmi**.² Salmen nykyinen nimi on Moksunsalmi. Hankaveden jakokunnan jakokirjassa mainitaan tiluskuvioiden n:ot 10-11 niminä Lapinnjemi, Lappinjemi ja n:o 4 nimenä **Lapinnjemi**.³ Paikalta ei ole löytynyt tois-
taiseksi mahdollista lapinrauniota.

¹ Nimen Lapinnenä täytynee johtua kartanlaatijan virheellisesti lukemasta Lapinniemi-nimestä.

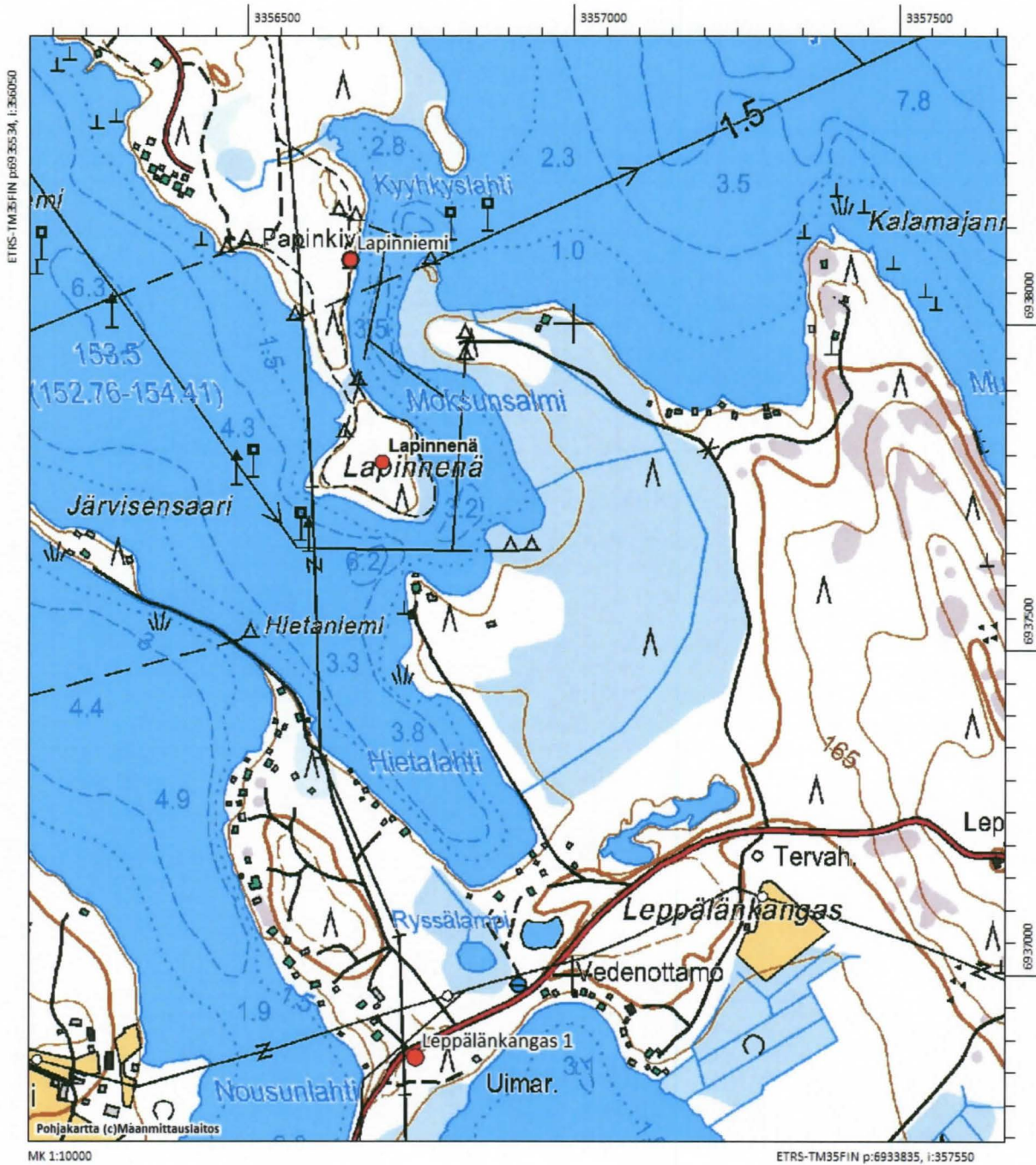
² KrA. Finska rek., Serie B, Pf 74.

³ Pohjmmtsto. Ähtäri 2:6.

Inventointi 2014

Valokuvat -

Hankaveden Lapinniemellä käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Paikka on maastoltaan suhteellisen tasainen ja korkeimmalla kohdalla hieman kivinen niemi, jolla kasvaa mäntyä ja koivua. Maaperä on hiekkaa. Niemellä ei havaittu viitteitä lapinraunioista.

Ähtäri Lapinmäki. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

7 Ähtäri Lapinniemi, Ähtärinjärvi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	nimistöpaikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6954444, i= 349653, z= 160 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	niemen keskikohta
<i>Sijainti</i>	Ähtäriin kirkosta 14,5 km pohjoiseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtäriin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Lapinniemi. Niemi Ähtärinjärven itärannalla suunnilleen Ollikkalansaaren kohdalla. Nimi tunnetaan jo vuodelta 1916. Vierestä tunnetaan jo vuonna 1831 *Lapinaho*.⁶

⁶ Hokkanen 1950, 96.

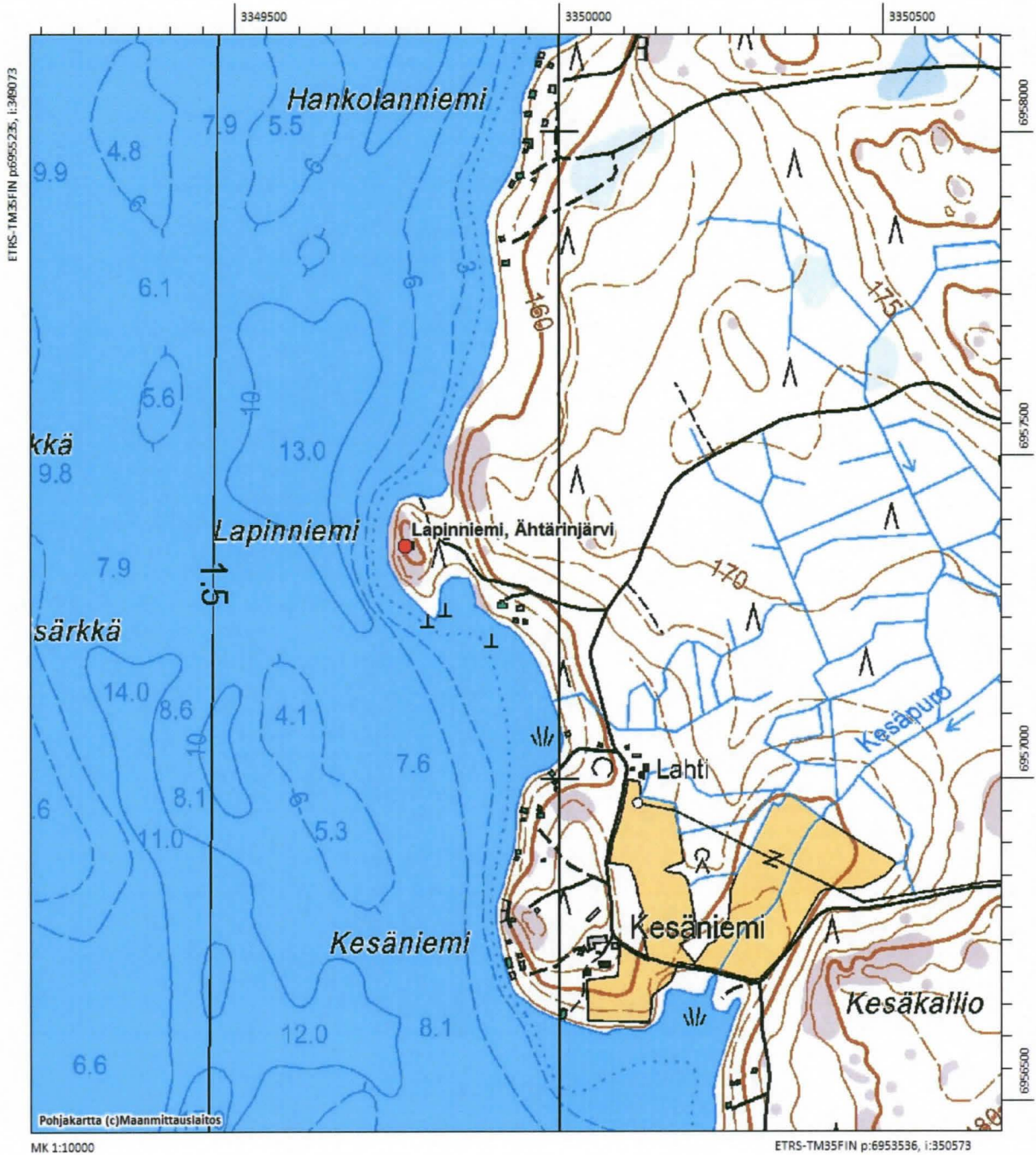
Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4019:1

Ähtärinjärven Lapinniemellä käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 13.10.2014. Paikka on korkea rantakallio, jonka laelle on rakennettu uusi kesähuvila. Rantakallioilta ei löydetty merkkejä mahdollisista lapinrauniosta.

AKDG 4019:1. Ähtäri Lapinniemi, Ähtärinjärvi. Maisemaa Lapinniemellä, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Lapinniemi, Ähtärinjärvi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

8 Ähtäri Lapinniemi, Pemu

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	nimistöpaikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6942432, i= 362498, z= 169 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	niemen keskikohta
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 12,1 km itäkoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

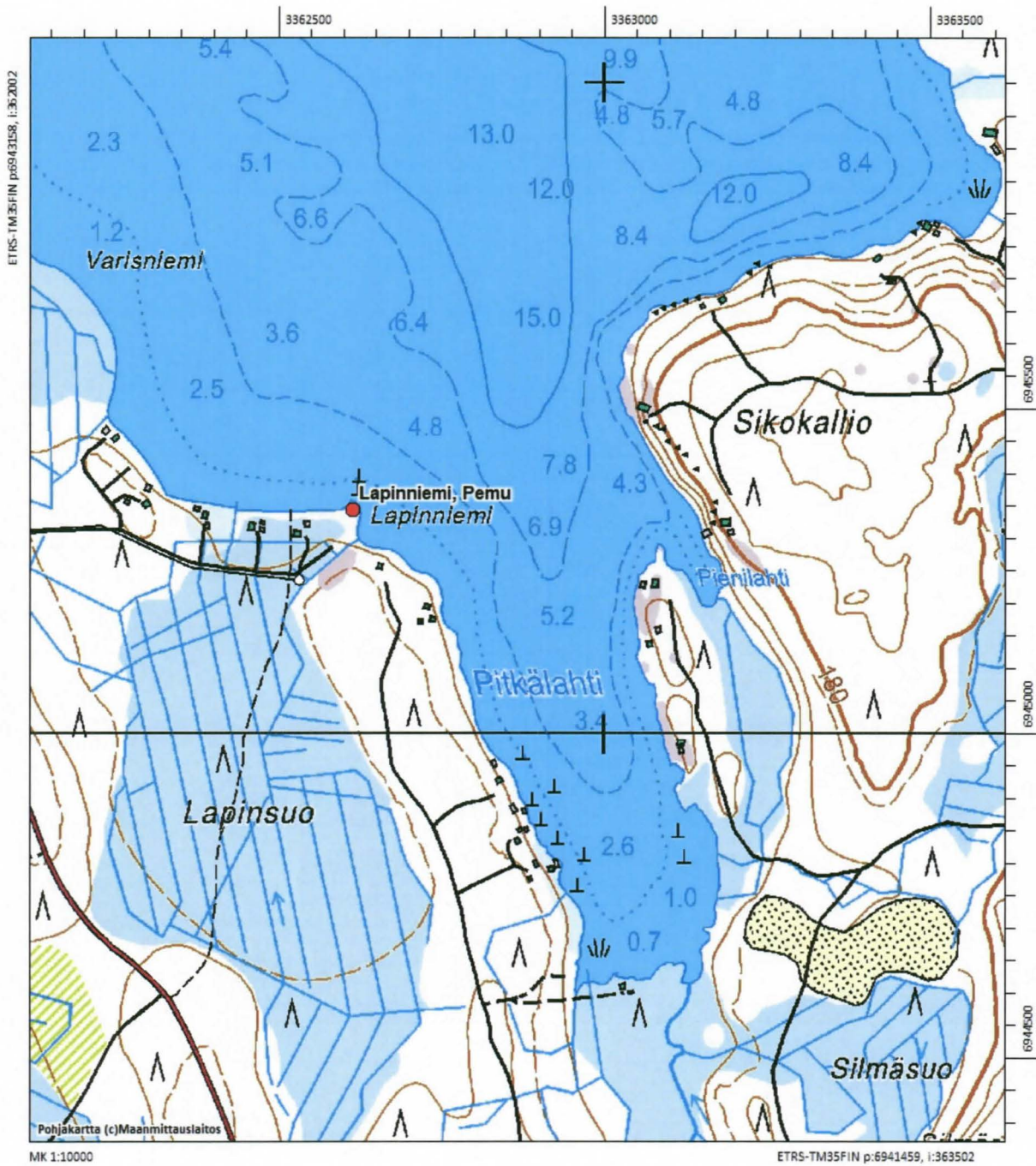
Hämäläinen 2010

Lapinniemi. Niemi Pemun etelärannalla.

Inventointi 2014

Valokuvat -

Pemu-järven Lapinniemellä käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Lapinniemi on kivinen niemenkärki, mutta sen molemmin puolin järvivesi on kuluttanut ranta-törmää pitkiksi hiekkarannoiksi. Rannoilta ei löydetty merkkejä mahdollisista lapinraunioista.

Ähtäri Lapinniemi, Pemu. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

9 Ähtäri Raunio, Ouluvesi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviröykkiön paikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6938157, i= 348865, z= 145 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	oletettu sijainti, arvio
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 2,4 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Ouluveden länsirannalla. Kaksi mahdollisesti hävinnyttä (lapin?)rauniota.

Ouluveden kylän Pöyhösen verotalon karttaan vuodelta 1895 on piirretty kaksi rauniota tiluskuvion n:o 236 sisäpuolelle. Jakokirjan 1896 mukaan n:o 236 on kivinen pelto. Jakokirjaan on lisäksi tehty huomautus: ”2 rauniota kuv. 236 sisällä”.¹ Rauniot sijoittuvat Ouluveden jakokunnan karttaan vuodelta 1824 Pöyhösen talon Eteläpeltojen (tiluskuvio n:o 481 **Eteläpellot**, neljä kappaletta) kaakkoisosaan.²

Paikan nimi näyttäisi olleen alunperin **Rauniomäki**, jonka täytynee johtua edellämainituista raunioista. Sinne perustettiin ainakin jo vuonna 1832 Pöyhösen verotalon samanniminen torppa, jonka nimi lyheni siten nykyiseen muotoonsa Raunioksi.³

¹ ÄK. Pöyhösen talon arkisto.

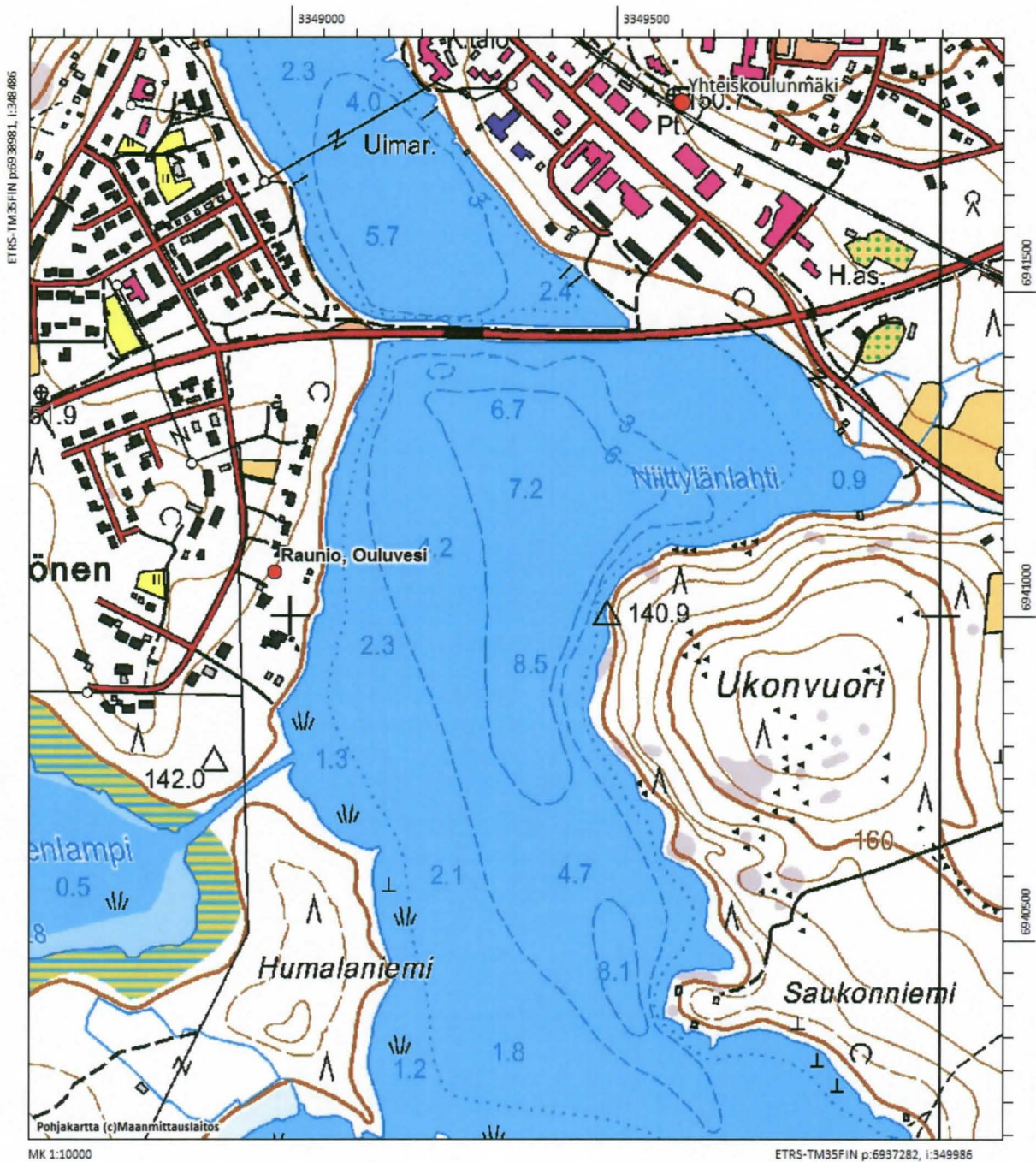
² KA. E50a 11/4; Pohjmittsto. Ähtäri 5:2f.

³ VMA. Ähtärin seurakunnan arkisto. II A:2. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1802-1843.

Inventointi 2014

Valokuvat -

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014. Vanhan kartan merkintä raunioiden sijainnista osuu nykyisen omakotiasutuksen alle. Talojen pihoille ei menty raunioita etsimään, mutta tieltä tähystämällä niitä ei ainakaan havaittu. Sijainti ei ole lapinraunioille tyypillinen, mutta karttaan merkityt rauniot ovat saattaneet hyvin olla viljelysraunioita.

Ähtäri Raunio, Ouluvesi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

10 Ähtäri Raunioaho, Riita-ahon raunio

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kivilatomus/-röykkiö
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6944425, i= 350341, z= 162 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kartalta arvioitu sijainti
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 4,6 km pohjoiseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Hankaveden kylän ja Ähtärin kylän rajalla oleva matala mäki. Mahdollinen lapinraunio tai asuinrakennuksen kiuas.

Paikka on löytynyt vuosina 1795 ja 1797 laaditusta Hankaveden jakokunnan kartasta, jossa se on tiluskuvio numero 196 nimellä **Raunio aho**. Raunioahon läpi kulki jo 1795 tie Ähtärin kylän Savolan taloon. Viereinen mäki (kuvio n:o 197) on kartan mukaan nimeltään Veteläahot (Wätälä Ahot).¹ Raunioahon toinen nimi on Riita-aho. Nyyssölän jakokunnan kartassa vuodelta 1826 paikalla on Hankaveden kylän ja Ähtärin kylän välinen rajapaikka nimeltään Riita-ahon raunio (**Ritaahon Raunio**), joten se lienee edelleen olemassa rajamerkinä.²

Samoin kuin Niemisvedellä lapinkiuas, Riita-aholla ollut raunio on jossain rajankäynnissä otettu rajamerkiksi. Raunio-aholla ei ole vuosien 1797 ja 1826 karttojen mukaan mitään taloa tai torppaa eikä siellä tiedetä olleen aikaisemminkaan mitään taloa. Sama paikka mainittaneen Ruoveden ja Keuruun syyskäräjillä 27.9.1770, jolloin Hankaveden kylän Hankolan talon isäntä Isak Collin teki valituksen Savolan ja Nyyssölän isännistä, että nämä ovat kaataneet kasken Hankolan talon yksityiselle rintamaalle Riita-ahon niityn luona (wid **Ritaho äng**) Hankolan puolella Rajalammin ja Rouvanmäen rajaa ja pyysi samalla kihlakunnanoikeutta määräämään rajankäynnin.³ Hankaveden kylässä sijaitsi aikoinaan toinenkin Riitaniitty (Ritanjttu), mutta tämän sanotaan olleen vuonna 1794 Inhanjoen lähellä.⁴ Veteläahojen paikalle syntyi myöhemmin nykyinen Veteläsuon talo. Raunioahon läpi kulkee nykyisin Ähtärinrannalle johtava maantie ja paikalla on Ähtärin kylän puolella Seppälä-niminen talo viljelyksineen. Seppälä sijaitsee mäen keskellä; pohjois- ja eteläpuolella ei ole viljelyksiä eikä rakennuksia.

¹ Pohjmmtsto. Ähtäri 2:1, 2:6.

² KA. E50 11/4.

³ KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:98, 234v-235.

⁴ KA. Rautalammin tuomiokunta. KOa:14, 52 §, 61-61v.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4020:1-2

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 13.10.2014. Kylien rajalle hieman vanhan pellon reunan ulkopuolelle on rakennettu L:n muotoinen 2-3 kivikerran korkuinen muuri. Tämän rakennelman päälle on pelloilta työnnetty isoja kiviä ja latomus on jäänyt näiden taakse ja alle. Molemmat L:n sakarat ovat säilyneiltä osiltaan noin kahden metrin pituisia. Vuoden 1961 peruskartalla paikalle on merkitty kolmiomittauspiste ja Seppälän pellot ulottuvat latomukselle saakka.

Riita-ahon raunion tarkastuksessa ei saatu GPS-pistettä, sillä laitteesta olivat tuolloin akut lopussa. On kuitenkin todennäköistä, että kolmiomittauspiste, pellon reuna ja tarkastettu raunio ovat samassa kohdassa, joten tämän kertomuksen karttamerkki saattaa olla hieman liian etelässä.

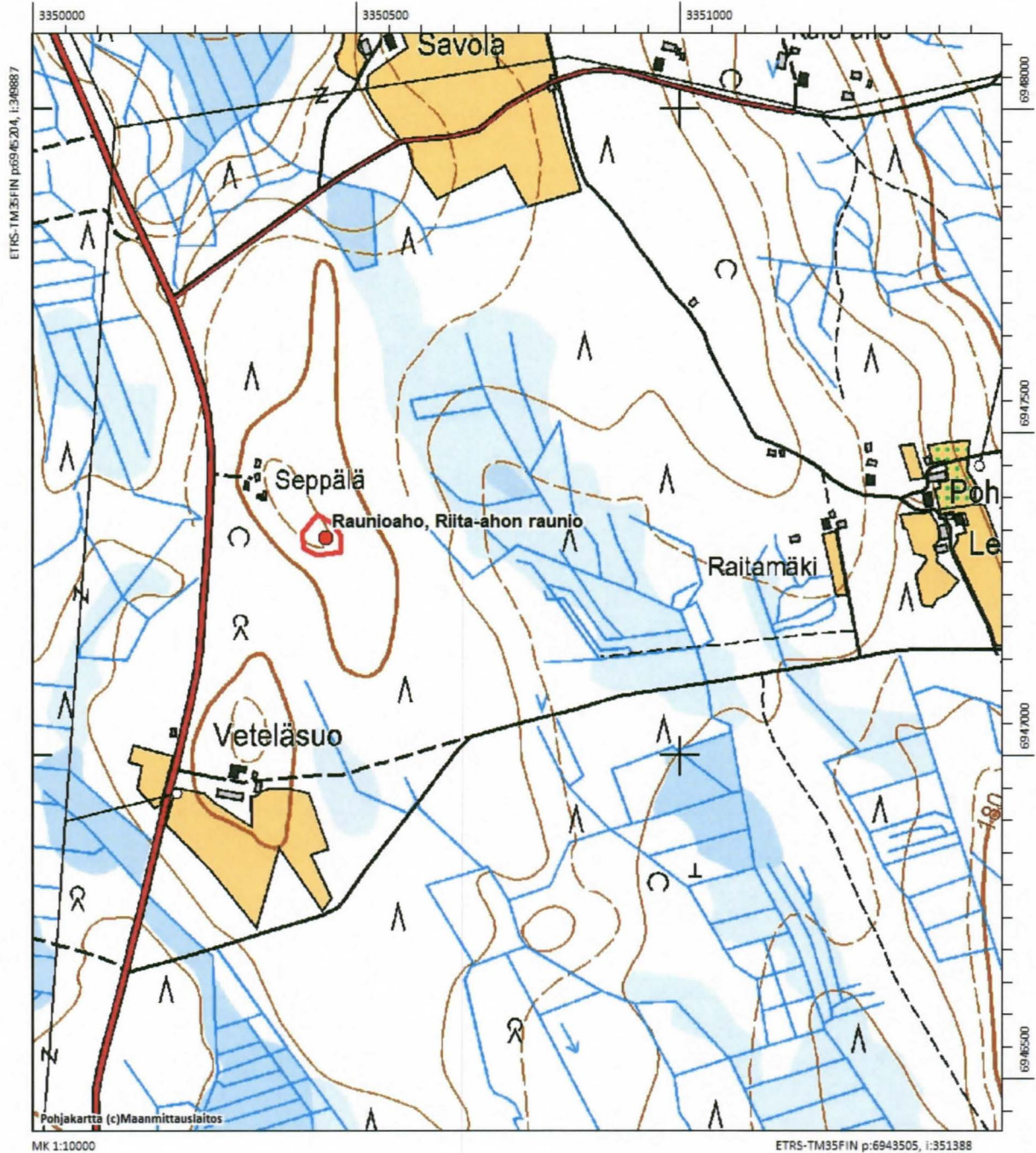
Heikki Hämäläiseltä saatiin vielä inventoinnin jälkeen lisätietoa ja –ajatuksia Riita-ahon rauniosta (sähköposti 26.1.2015): Raunioahon eli Riita-ahon raunio sopisi olemaan jäännös jostain 1500-luvun lopun asumuksesta (>itsellisen asumus?), josta ei löydy asiakirjatietoa. Paikka, missä raunio sijaitsee, on viljelyskelpoinen pieni mäki. Paikalta ei tunneta myöhemmältä ajalta asutusta ennen 1800-lukua. Paikka on täysin asumaton vielä 1826. Se L-kirjaimen muotoinen kivilatomus (joka on rajapisteinä) voisi olla osa neliönmuotoisen asuinrakennuksen perustusta. Raunio on otettu sitten (jo ennen isojakoa) Ähtärin ja Hankaveden kylien väliseksi rajamerkiksi ja osa siitä olisi myöhemmin purettu (vasta 1900-luvulla?). Siellä näyttää siirretyn myöhemmin (1950-1970-luvuilla?) pelloilta suuria kiviä joko traktorilla tai kaivinkoneella myös sen kiviraunio luokse.

AKDG 4020:1. Ähtäri Riita-ahon raunio. Kiveystä peltoraivausröykkiön alla, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4020:2. Ähtäri Riita-ahon raunio. Kiviaidan kulma peltoraunion alla, luoteesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Riita-ahon raunio. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

11 Ähtäri Sarkolansaari

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kuoppia
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6932365, i= 345351, z= 133 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kuoppien sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 9,1 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Saari Peränteessä. Lapinraunio.

Jo Skogman kertoi vuonna 1864 lapinrauniosta Sarkolan saarella Jussilan talon maalla.¹ Ollinen kävi tarkastamassa paikan ja kertoi 1896, että ”luoteisessa päässä” noin 4,40 metriä rannasta oli lapinraunio, joka oli ”ihan sammaltunut ja mullittunut”. ”Opas kertoi isänsä ja isänisänsä puheiden mukaan siinä ennen olleen hevosenkengän muotoisen raunion, minkä tekijöitä ei tunneta.” ”Vielä maatuneenakin sillä on sama muoto.” Paikalla oli kiviä, mutta ne eivät olleet näkyvillä. Korkeimmalta kohdalta kivilatamus oli ”kohollaan” 0,65 metriä. Sen pituus oli noin 4,20 metriä ja leveys noin 5,70 metriä.²

Nimi **Sarkolan Sari** mainitaan kartoissa jo vuonna 1777.³ Jussilan talon tilusten synnissä 9.7.1781 mainitaan **Sarkolanaho**-niminen maakappale.⁴ Koska vesistönimet edustavat paikannimien vanhinta kerrostumaa, Sarkolanahon nimi johtunee Sarkolansaaresta. Aho on ollut saaren kohdalla sen länsipuolella ja paikalle syntyi myöhemmin Sarkola-niminen talo.

Sarkolansaaren nimi täytynee johtua Karkun (entinen Sastamala) Sarkolan kylästä, jolla oli Turun tuomiokirkon ns. Mustankirjan erämaiden luettelon mukaan jo noin vuonna 1450 kaksi miehenmetsää. Näiden paikkaa ei kerrota.⁵ Vuoden 1589 maantarkastuskirjan mukaan Peränteen kylän Pekka Tapaninpoika asui entisellä Karkun Sarkolan kylän erämaalla.⁶ Pekka Tapaninpojan asuma talo sai myöhemmin nimen Suihko. Koska Sarkolansaari kuului myöhemmin Peränteen kylän Jussilan talon maihin, osa Sarkolan kylän erämaasta näyttää joutuneen Kangasalan Vääkсын kartanolle, jonka lampuoti Jussilan isäntä oli ainakin jo 1580.⁷

¹ Skogman 1864, 147.

² Ollinen 1896, 64-65.

³ KrA. Finska rek., Serie B, Pf 74.

⁴ KA. Rautalammin tuomiokunta. KOa:5, 45 §, 751-753.

⁵ Hämäläinen 1996, 48-49; Suvanto 1987, 265.

⁶ KA. 2401b:608v. – Jokipii 1989 (106-107) ja Suvanto 1987 (265) eivät tunne tätä tietoa.

⁷ KA. 2339:6.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4021:1-3

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 14.10.2014. Peränteen länsirannalla oleva saari on kasvanut kiinni mantereeseen, joten sinne pääsee kävelemällä. Saarella kasvaa lähinnä mäntyä ja koivua, maaperä on hiekkaa. Saaren keskikohdan tienoilla havaittiin kaksi kuopannetta, joista ensimmäinen oli kooltaan noin 2 x 0,7 m ja sen ympärillä olevissa valliessa oli jonkin verran kiviä. Myös kairatessa tuntui kiviä. Kuopan koordinaatit ovat p: 6932365, i: 345351. Toinen kuoppa on tästä viitisen metriä luoteeseen oleva epämääräinen, ehkä viereiseen hiekkakuoppaan liittyvä pienin kuoppa. Kuopan koordinaatit ovat p: 6932367, i: 345347.

Saaren pohjoisosassa kohdassa p: 6932421, i: 345333 tuntui kairatessa hieman enemmän kiviä turpeen alla kuin muualla saarella. Näillä tienoin saattaisi olla 1800-luvulla havaittu kiveys, "lapinraunio", mutta mitään rökkiön hahmoa ei maastossa havaittu.

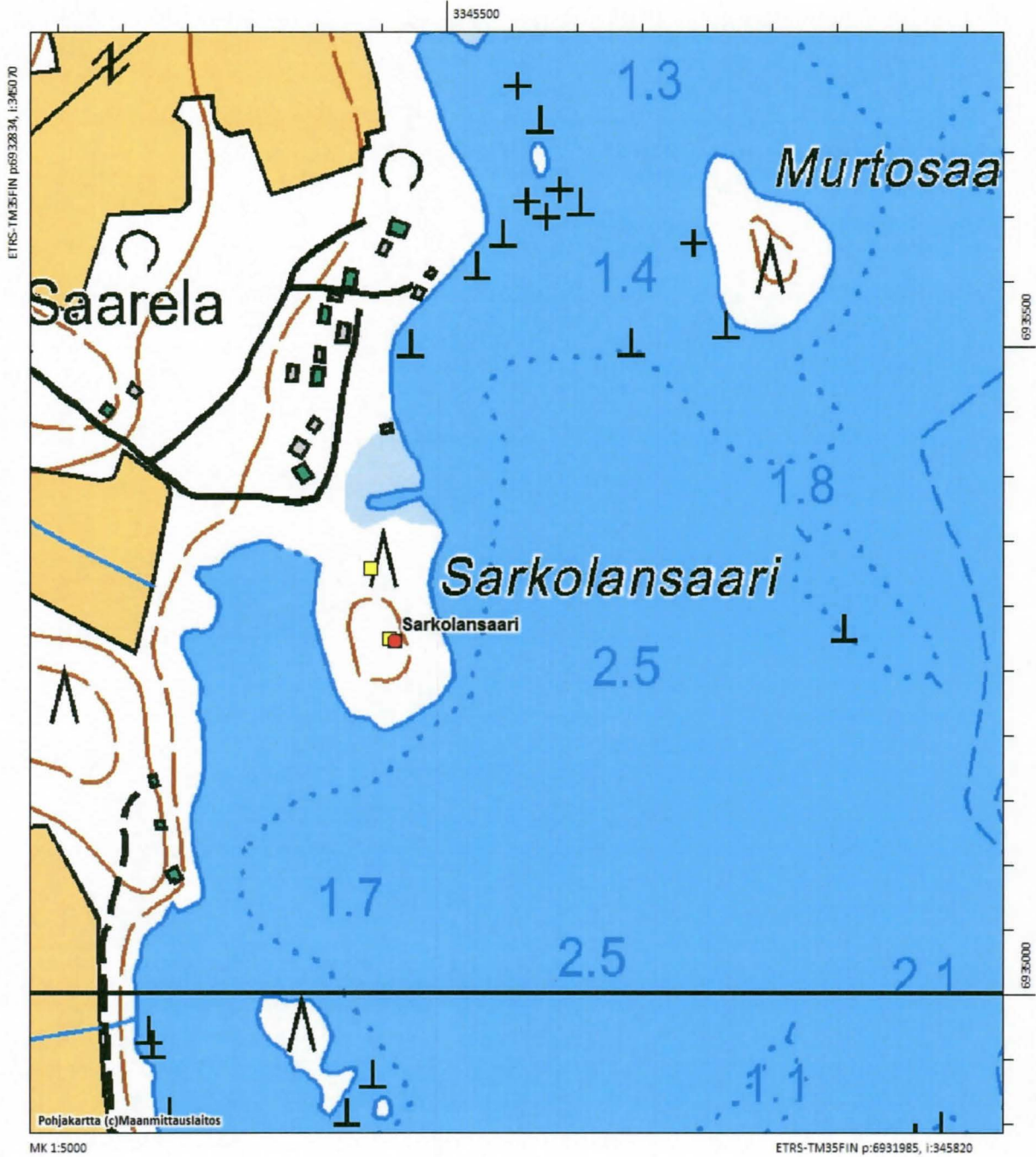
Kohde jää hieman epävarmaksi, mutta mahdolliseksi muinaisjäännökseksi, jota kannattaa vielä selvittää tarkemmin mahdollisuuksien mukaan.

AKDG 4021:2. Ähtäri Sarkolansaari. Kuoppa etualalla, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4021:3. Ähtäri Sarkolansaari. Mahdollisen kiveyksen paikkaa dokumentoidaan, luoteesta. Kuvaaja: L. Simponen.

Ähtäri Sarkolansaari. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinajäännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinajäännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordi-naatti on punaisen ympyrän kohdalta. Pohjoisempi keltainen neliö on epäselvä turpeen alla tuntuva kiveys, kuopat ovat eteläisemmän neliön kohdalla.

12 Ähtäri Hakola

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka (torppa)
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6939825, i= 346825, z= 180 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kiukaan sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 3,8 km länteen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

1900-luvun alussa hävinneen torpan paikka Ouluveden kylässä.

Paikka on ollut aina muutamien seudun asukkaiden tiedossa. Paikan päällä käydessä 11.6.2000 (Heikki Hämäläinen, Martti Järvinen, k. 2007) siellä oli selvästi nähtävissä rakennusten perustukset kiuaskasoineen, peltosarat ojineen ja kiviaidat.

Hakola on ollut Ouluveden kylän Laajan (vanha nimi Laajalahti) talon torppa lähellä nykyisen Ilomäen talon rajaa. Paikalla on asuttu ainakin jo vuonna 1865.¹ Paikalla on asuttu ilmeisesti vielä vuonna 1910, mutta sen jälkeen torppa autioitui.²

Hakolan torpan paikan tutkimuksellinen merkitys on siinä, että syrjäisen sijaintinsa takia paikalta on selvästi löydettävissä rakennusten perustukset kiuaskasoineen, peltosarat ojineen ja kiviaidat 10 cm:n tarkkuudella niillä kohdin mihin ne torpan autioituttua jäivät noin 100 vuotta sitten.

¹ VMA. Ähtärin seurakunnan arkisto. IA11. Rippikirja 1865-1875, 146.

² Hakola 2004, 5.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4022:1-3

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 14.10.2014, mukana oli myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka.

Hakolan 1900-luvun alussa autioituneen torpan uunin paikka on vielä löydettävissä hakkuuaukealta, vaikka metsänäestys onkin hävittänyt näkyvistä torpan seinälinjat. Kiuas on halkaisijaltaan noin neljä metriä, korkea kiviröykkiö, jonka kehällä on isoja kiviä ja keskuskumpu on täytetty pienillä kivillä. Kivet eivät vaikuta palaneilta. Talonjäännöksestä pohjoiseen metsäpolun pohjoispuolella on 6,5 metriä pitkä pätäk kiviaitaa aukean ja metsän rajalla. Aidan leveys on noin 1,5 metriä ja korkeus 90 cm. Aidan suunta on lounaasta koilliseen. Saavuttaessa Isomäen suunnasta Hakolaan on polun varrella lisäksi yksi epämääräinen sammalen peittämä kiviröykkiö tai irrallisten kivien kasa, halkaisijaltaan noin kolme metriä ja korkeudeltaan 80-90 cm polkujen

kulmauksessa, metsän ja aukean rajalla. Kyseessä saattaa olla joki raivausröykkiö. Sitä ei ole sisällytetty muinaisjäännösalueeseen, joka on alustavasti rajattu vain pienelle alalle kiukaan ja aidan ympärille. Kokonaisuuteen olisi ehkä syytä lisätä vielä pellot, mutta niiden erottaminen oli metsänuudistuksen vuoksi tällä kertaa liian vaikeaa.

Rakenteiden koordinaatit:

kiuas, p= 6939825, i= 346825

kiviaidan päät: p= 6939844, i= 346832 ja p= 6939850, i= 346837

raivausröykkiö?: p= 6939870, i= 346793

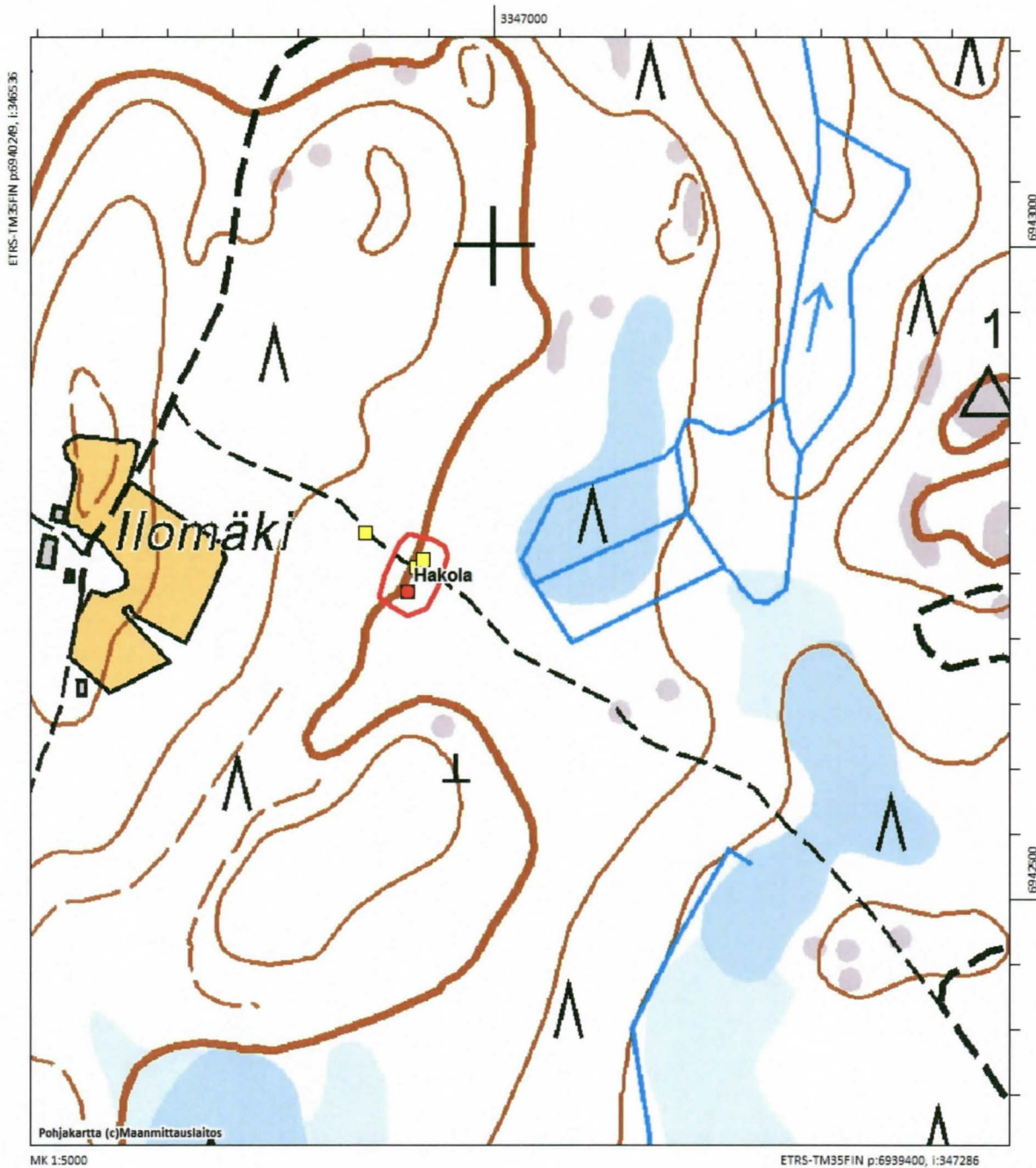
AKDG 4022:1. Ähtäri Hakola. Kiviröykkiö, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4022:2. Ähtäri Hakola. Kiviaita, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4022:3. Ähtäri Hakola. Kiuas, kaakosta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Hakola. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta. Keltaiset neliöt ovat Hakolassa havaittuja rakenteita. Luoteessa oleva on epämääräinen kiviröykkiö, jota ei ole otettu muinaisjännösrajausten sisälle. Punainen ympyrä on kiukaan kohdalla ja kaksi keltaista neliötä rajauksen sisällä kuvaavat kiviaidan päitä.

13 Ähtäri Parkkosenkangas

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka?
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	-
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6940881, i= 348704, z= 165 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kuopan sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 2,2 km luoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Matala mäenkumpare (Parkkosenkankaalla) Ouluveden kylässä. Mahdollinen 1580-luvun asuinpaikka.

Paikan päällä käydessä 19. ja 20.9.2005 (Heikki Hämäläinen) sieltä löytyi neliömäinen (rakennuksen?) perustus rajapyykistä n:o 35 noin 40 metriä luoteeseen. Paikka on Ouluveden jakokunnan kartan (1824) mukaan kankaan (tiluskuvio n:o 419) keskellä olevan pienen kaskan kohdalla. Tämä on seudun korkein kohta. Rajapyykin n:o 35 nimenä on Parkkosenkangas ja sen sanottiin tuolloin olevan sekametsää kasvava kangas.¹

Mahdolliset (rakennuksen?) perustukset ovat ison kiven vieressä ja mitoiltaan 3,00 metriä x 5,80 metriä. Paikan vieressä vuoden 1824 kartassa on niitty Parkkosenneva (tiluskuvio n:o 436) ja neva Parkkosenneva (tiluskuvio n:o 420). Paikasta pohjoiseen Ouluvedeen laskevan puron molemmilla puolilla on kaksi Parkkosenneva-nimistä niittyä (tiluskuviot n:ot 674). Lisäksi Parkkonen-alkuinen nimi on viidellä rajapyykillä.²

Asiakirjoista löytyy vain yksi Ouluveden kylässä asunut Parkkonen-niminen henkilö, johon edellä mainitut paikannimet voi yhdistää. Vuoden 1589 maantarkastuskirjan mukaan Ouluvedellä asui itsellinen **Olli Parkkoinen** vaimonsa ja 3 lapsensa kanssa. Hän omisti yhden lehmän.³ Hänestä ei ole löytynyt mitään mainintaa muista asiakirjoista. Sukunimi Parkkoinen esiintyy vanhan Ruoveden pitäjän alueella lähinnä 1500-1600-luvuilla.⁴

¹ Pohjmmtsto. Ähtäri 5:2f.

² N:ot 25, 32-35 – KA. E50a 11/3; Pohjmmtsto. Ähtäri 5:2f.

³ KA. 2401b:609.

⁴ Kankaanpää ym. 1990.

Inventointi 2014

Valokuvat

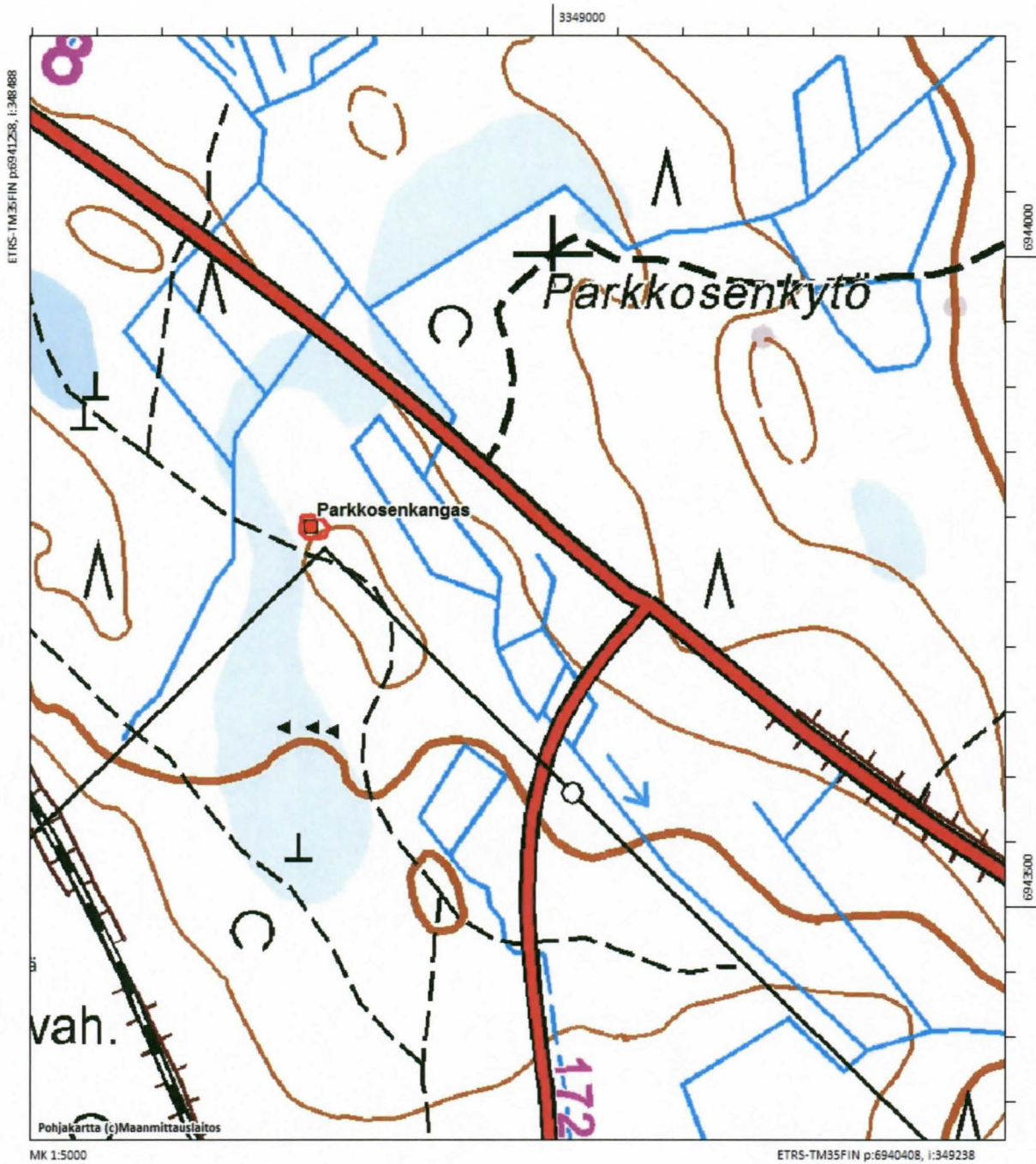
AKDG 4023:1

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014, mukana oli myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka. Parkkosenkangas on mäntymetsäaluetta. Metsän etelään antavalla rinteellä on havaittavissa noin 6 x 3 metrin kokoinen ja lounas-koillisuuntainen, hieman kehikko-mainen ”hahmo”, jonka lounaispäässä on syvä kuoppa. Koko maarakenne on isohkon maakiven kupeessa.

Ympäristö on suhteellisen kivikkoista kangasta ja rakenne on lähiympäristössä korkeimmalla kohdalla. Lähi-
maastoon tehtiin muutamia kairauksia, joissa oli hieman hiiltä heti turpeen alla, mahdollisesti jälkenä kaski-
kerroksesta. Kyseessä tuskin on tupasija, mutta jokin muu rakennuksen jäännös tämä heikosti erottuva ra-
kenne voi hyvin olla.

AKDG 4023:1. Ähtäri Parkkosenkangas. Kuoppa, mahdollinen rakenne, luoteesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Parkkosenkangas. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

14 Ähtäri Salo

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6941747, i= 346146, z= 160 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	päärakennuksen sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtäriin kirkosta 4,8 km luoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtäriin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

1900-luvun alussa hävinneen torpan paikka Ouluveden kylässä rautatien pohjoispuolella.

Salo on ollut Ouluveden Laajan (vanha nimi Laajalahti) talon torppa. Paikalla on asuttu ainakin jo vuonna 1859.¹ Paikka on autioitunut ilmeisesti 1910-luvulla.²

Paikka on ollut aina muutamien seudun asukkaiden tiedossa. Paikan päällä käydessä 7.5.2000 (Heikki Hämäläinen, Martti Järvinen, k. 2007) siellä oli selvästi nähtävissä rakennusten perustukset kiuaskasoineen, peltosarat ojineen ja kiviaidat.

Laajan talon tytär Auli Laaja (kuollut) kertoi noin 10 vuotta sitten, että kun hän oli pikkutyttö, Salon paikalla käytiin heinässä (jo 1920-luvulla).

Salon torpan paikan tutkimuksellinen merkitys on siinä, että syrjäisen sijaintinsa takia paikalta on selvästi löydettävissä 10 cm:n tarkkuudella rakennusten perustukset kiuaskasoineen, kiviaidat sekä peltosarat ojineen niillä kohdin mihin ne torpan autioituttua jäivät noin 100 vuotta sitten.

¹ VMA. Ähtäriin seurakunnan arkisto. II A:3. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1844-1883, 180.

² Kivilahti 1989.

Inventointi 2014

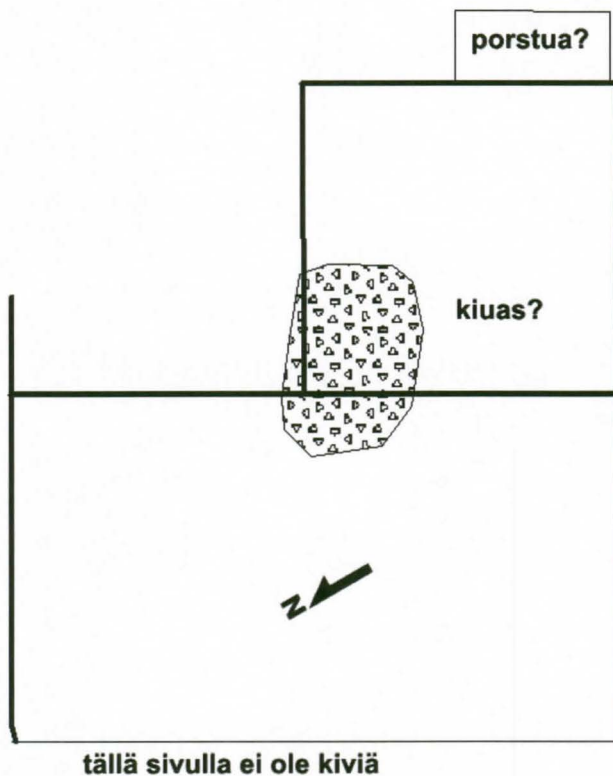
Valokuvat

AKDG 4024:1-8

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014, mukana oli myös Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka. Salon torpan rauniot sijaitsevat Ähtäristä länteen suuntautuvien rautatien ja maantien välisellä alueella, Ouluveden laskevan Sappionjoen yhden lähteen, Rautolammen pohjoispuolella. Rautolammesta johtaa oja pohjoiseen, Sappionjokeen ja oletettavasti lampi ja puro ovat toimineet aikanaan torpan vesilähteenä. Torpalle pääsee maantieltä metsäautotietä pitkin. Torpan ympäristö on metsittynyt, alueella kasvaa kuusia ja mäntyjä. Torppa on sijainnut pienen mäen kaakkoisrinteen tasanteella.

Torpan päärakennuksen kivijalka on kooltaan noin 6 x 5,5 metriä. Torpan muoto on hahmoteltu oheisessa

luonnospiirroksessa. Kiviperustat ovat selkeästi näkyvillä, paitsi länsisivulla, jonka rakenteessa ei näytä olevan kiviperustaa. Kivijalan sisällä kasvaa joitakin isoja kuusia, mutta muuten perustus on hyvin säilynyt.

Päärakennuksesta noin 25 metriä kaakkoon on toinen selvä kivijalka tai osittain maapenkka, joka on kooltaan noin 4 x 3 metriä ja sen luoteisnurkassa on iso kiukaanraunio. Rakennus on pohjois-eteläsuuntainen. Kyseessä on todennäköisesti saunan kivijalka. Kolmas mahdollinen kivijalka puolestaan sijaitsee päärakennuksesta 15 metriä lounaaseen lähellä vanhan pellon reunaa. Tämä epäselvästi erottuva kivijalka on notkelmaisessa paikassa ja sen keskellä kasvaa iso kuusi. Kivijalan koko on 4 x 3 metriä ja sen sisälläkin on muutama iso kivi. Välittömästi tämän eteläpuolella on erotettavissa vanhan, pienen pihapellon reunaajat. Pelto on mitoiltaan vain noin 30 x 25 metriä.

Varsinaisen torpan pihapiirin ulkopuolella, päärakennuksesta 35 metriä pohjoiskoilliseen on havaittavissa kaksi aivan vierekkäistä kuoppaa, halkaisijaltaan noin kaksi metriä ja syvyydeltään metrin. Polku kulkee aivan kuoppien vierestä. Mahdollisesti ne liittyvät jotenkin torpan toimintoihin. Vielä torpan päärakennuksesta 125 metriä koilliseen on peruskartallekin merkitty tervahauta, halkaisijaltaan noin 6,5 metriä ja sen ränni johtaa polulle päin.

Salon torppa on nuori muinaisjäänös, mutta kokonaisuutena mielenkiintoinen ja hyvin säilynyt. Alue on fosiloitunut 1900-luvun alun tilanteeseen ja tarkemmin tutkittuna kohde voisi antaa arvokasta tietoa maaseudun vähävaraisen väestön elämästä tuona aikana. Torpan rakennusten sijoittelu heijastanee myös seudun varhaisempien pientilallisten ja torpparien asumisratkaisuja.

AKDG 4024:1. Ähtäri Salo.
Tervahauta, kaakosta.
Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4024:2. Ähtäri Salo.
Kivi-/multapenkka
("sauna"), luoteesta. Ku-
vaaja: P. Pesonen.

AKDG 4024:3. Ähtäri Salo.
Kivi-/multapenkka
("sauna"), lännestä. Ku-
vaaja: P. Pesonen.

AKDG 4024:4. Ähtäri Salo.
Päärakennuksen kivijalka,
lännestä. Kuvaaja: P. Pe-
sonen.

AKDG 4024:5. Ähtäri Salo.
Päärakennuksen kivijalka,
etelästä. Kuvaaja: P. Pe-
sonen.

AKDG 4024:6. Ähtäri Salo.
Mahdollinen kivijalka,
Heikki Hämäläinen ja Ma-
rika Viinikka, luoteesta.
Kuvaaja: P. Pesonen.

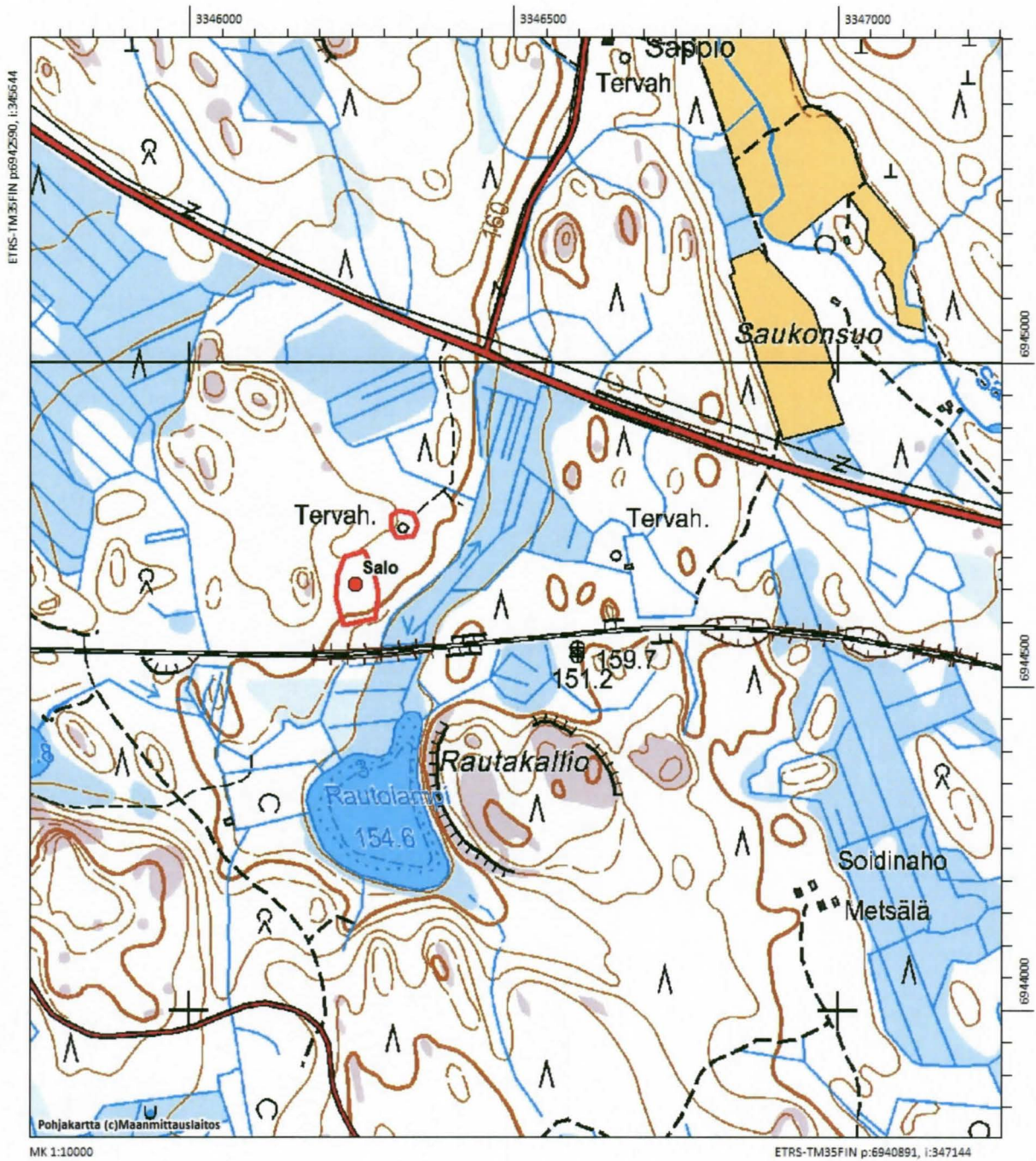
AKDG 4024:7. Ähtäri Salo. Kuoppa, lännestä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4024:8. Ähtäri Salo. Fossilista pelto-ojaa, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Salon torpan arkeologisoituneet rakenteet. Muinaisjäännösalue on rajattu punaisella viivalla, keltaiset ne-
liöt ovat mittauspisteitä, fossiilinen pelto vihreällä värillä. Mittakaava 1:1500.

Ähtäri Salo. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

15 Ähtäri Seilosmäki

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka (kivijalka)
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6929099, i= 358581, z= 203 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kivijalan sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 13,3 km kaakkoon

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Korkea mäki Ähtärin Hankaveden kylän ja Keuruun Pihlajaveden kylän rajalla. Mahdollinen 1500-luvun asuinpaikka.

Hankaveden ja Pihlajaveden kylän raja on kulkenut Seilosmäen halki ainakin jo vuonna 1586.¹ Hankaveden jakokunnan kartassa vuosilta 1795 ja 1797 se on tiluskuvio n:o 33. Se oli tuolloin ”kaski, jotenkin kivinen kangas” ja sen nimestä on karttaselityksestä luettavissa ”*Seilosen(mäki?)*”.² Mäen nimenä on nykyisin *Seilosmäki*. Pihlajaveden kylän puolella on nykyisin *Seiloslampi*.

Seilosmäeltä Ähtärin kaupungin puolelta rajaa on löytynyt metsänkulutuksen yhteydessä rakennuksen perustukset. Paikan päällä käydessä (Alpo Hämäläinen, Heikki Hämäläinen) sieltä löytyi toukokuussa 1996 kivistä tehdyt rakennuksen perustukset, jonka mitat olivat 5,0 x 5,3 metriä. ”Kiuaskasa” oli perustusten luoteisnurkassa. Perustukset olivat mullittuneet ja niiden päällä on kasvanut suuria puita. Mäeltä ei löytynyt muita rakennusten jäänteitä tai peltojen paikkoja.³ Rakennuksen perustusten luona ollut kasvillisuus poikkesi täysin ympäristön kasvillisuudesta; lähellä kasvoi kertoman mukaan myös niinipuita eli metsälehmuksia (*Tilia cordata*). Seilosmäen ympäristö on edelleen täysin asuttamatonta.

Seilosmäki ei voi olla sama kuin se Ruoveden pitäjän ”Simsiön” kylässä sijainnut vuonna 1567 veroluetteloihin otettu *Lasse Antinpoika Seilosen* 3 ½ äyrin suuruinen talo, josta erotettiin vuonna 1584 1 ½ äyrin suuruinen osa. Tästä osasta tuli sitten Keuruun Pihlajaveden kylän Rekola. Lasselle jäi 2 äyriä.⁴ Talo autioitui vuoden 1637 jälkeen ja häviää lopulta maakirjasta. Hans Hanssonin noin vuonna 1660 laatiman Ruoveden ja Keuruun pitäjien kartan mukaan Seilonen-niminen talo on sijoitettu Pihlajaveden (Pilawessi) eteläpuolelle.⁵

Sukunimi Seilonen esiintyy vanhan Ruoveden pitäjän alueella 1500-luvulla ja 1600-luvun alkupuolella lähinnä Tarhapään (myöh. Multialla) sekä Liesjärven (myöh. Keuruulla) ja Pihlajaveden (myöh. Keuruulla) kylissä. Asiakirjoissa mainituista Seiloisista ei voi kenenkään osoittaa asuneen nimenomaan Seilosmäellä.⁶

Seilosmäen asukkailla on varmaankin ollut kaskimaa Hankaveden kylässä paikalla, jolle jäi nimi **Seilosenaho**. Paikalle syntyi jo vuonna 1772 torppa, vuodesta 1792 kruunun uudistalo, jonka nimeksi vakiintui vähitellen **Sara-aho**.⁷ Nimi Seilosenaho esiintyy vielä mm. kartassa talon tilusosuuksista 1829⁸ ja vuoden 1845 maakirjassa.⁹ Ähtäristä ei löydy muita Seilonen-alkuisia paikannimiä.

Paikan merkitys on siinä, että se on ainoa tunnettu säilynyt 1500-luvun rakennuksen perustus Ähtäristä.

¹ KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:68, 698-700.

² Pohjmittsto. Ähtäri 2:8, 2:10c.

³ Hämäläinen 1996, 44-45.

⁴ KA. SAY Ruovesi 1580-1599, 70; Kankaanpää ym. 1990, 102.

⁵ KA. MH 14/56M, 31/17.

⁶ Hämäläinen 1996, 44-45; Kankaanpää ym. 1990.

⁷ Nimenä on ensi kerran 9.10.1772 Sara=aho - VMA. Ähtäri seurakunnan arkisto. I C:1. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1771-1801, 358; MHA. Maakirja 1845, 833v-834.

⁸ Perustuu Hankaveden jakokunnan karttaan 1795 ja 1797 - ÄK. Fiskars, Inhan Tehtaat Oy Ab:n arkisto.

⁹ MHA. Maakirja 1845, 833v-834.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4025:1-2

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Seilosmäki sijaitsee Ähtäri ja Keuruun rajalla, lähes erämaassa. Seilosmäki on yksi alueen korkeista kukkuloista, jotka kohoavat reilut 20 metriä ympäristöstään pienten lampien ja soiden yläpuolelle. Seilosmäen lounaispuolella on Seiloslampi ja pohjoispuolella Heinälampi. Lähimmät nykyään asutut talot ovat noin 2 km päässä kaakossa ja luoteessa. Löytymisensä aikaan kivijalka oli näkynyt hyvin, koska mäki oli tuolloin kulotettu, mutta nyt sen löytäminen oli vaikeaa tiheäksi kasvaneen taimikon vuoksi.

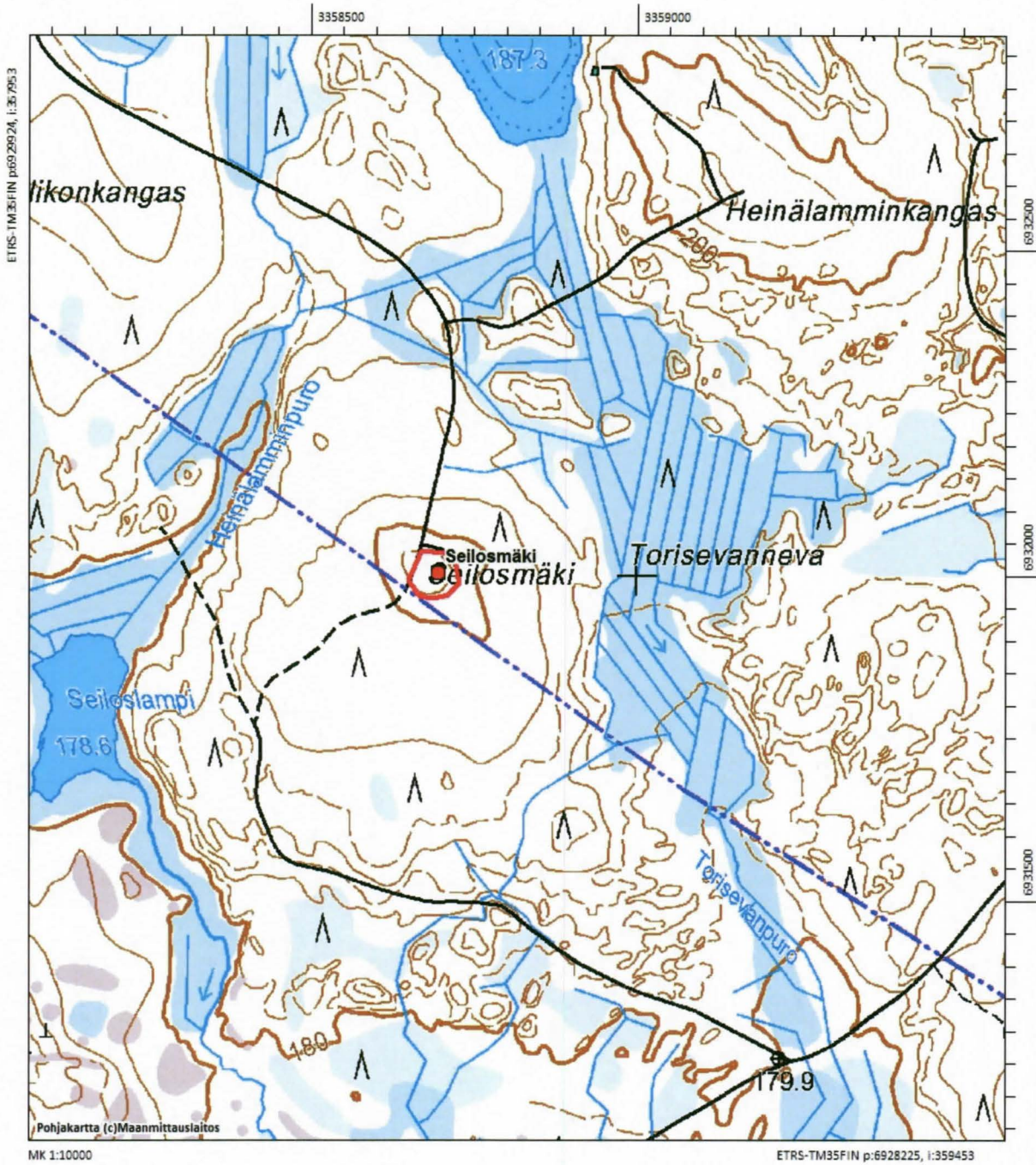
Kivijalka on varsin selkeä. Siinä on puolisen metriä korkeat seinämät, jotka ovat osittain kivi-, osittain multa-penkat. Suuri kiuas vie melkein neljänneksen rakennuksen pinta-alasta. Kivijalka on keskeltä syvällä kuopalla, ikään kuin sen alla olisi ollut kellaritila. Kivijalan ympäristössä ei nykyään havaittu muita rakenteita tai vanhojen peltojen paikkoja. Kyseessä saattaa hyvin olla 1500-1600 -luvulle ajoittuva talonpaikka.

AKDG 4025:1. Ähtäri Seilosmäki. Kivijalka, kaakosta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4025:2. Ähtäri Seilosmäki. Kiuas, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Seilosmäki. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordi-naatti on punaisen ympyrän kohdalta.

16 Ähtäri Seikansaari

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka ja hautasaari
<i>Ajoitus</i>	varhainen metallikausi ja historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	1
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6944807, i= 360861, z= 169 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	löydöllisen koekuopan sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 11,4 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Saari Niemisvedessä.

Paikkakuntalaiset ovat aina tiedneet Seikansaaren olevan vanha hautapaikka, mutta siihen liittyvissä perimätiedoissa eri aikojen tapahtumat näyttäisivät olevan sekaisin. Hokkanen kertoo saaresta seuraavaa: ”Perimätieto kertoo saaresta olevan isonvihanaikaisen sotapäällikön haudan. V. 1938 avatusta haudasta löydettiin kaksi luurankoa, joista pienempi säilyneistä hiuksista päätellen ollut nainen (Kansallismuseon arkistossa olevan muistiinpanon mukaan).”¹

Saaren nimi johtunee harvinaisesta naisen etunimestä **Seikka**. Tästä samasta etunimestä täytyy johtua Hokkasen rälssitalon yhden pellon vuonna 1767 mainittu nimi **Seikan Peldo**.² Koska toinen Seikansaaren haudatuista on nainen, hän lienee juuri tuo Seikka. Seikka oli mahdollisesti seudun ensimmäisen talon, Pekka Oinoisen talon emäntä. Saari voisi siis olla tämän talon ensimmäisten asukkaiden hautapaikka. Pekka Oinoinen oli Kangasalan Vääksyn rälssimaalla Niemisveden kylässä olevan talon isäntänä 1571-1604. Hänen talostaan syntyivät myöhemmät Hokkanen ja Tenhulan talot.³

Seikansaari näyttäisi olevan, kuten Selkäsaari, hautasaari ajalta ennen Ähtärin kappeliseurakunnan perustamista (1651).

¹ Hokkanen 1950, 178.

² Hämäläinen 2001, 18-20.

³ Kankaanpää 1990, 231-232.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4026:1-5

Löydöt

KM 40297:1-4 saviastian paloja 2 kpl, kvartsi-iskoksia 2 kpl, palanutta luuta 34 kpl

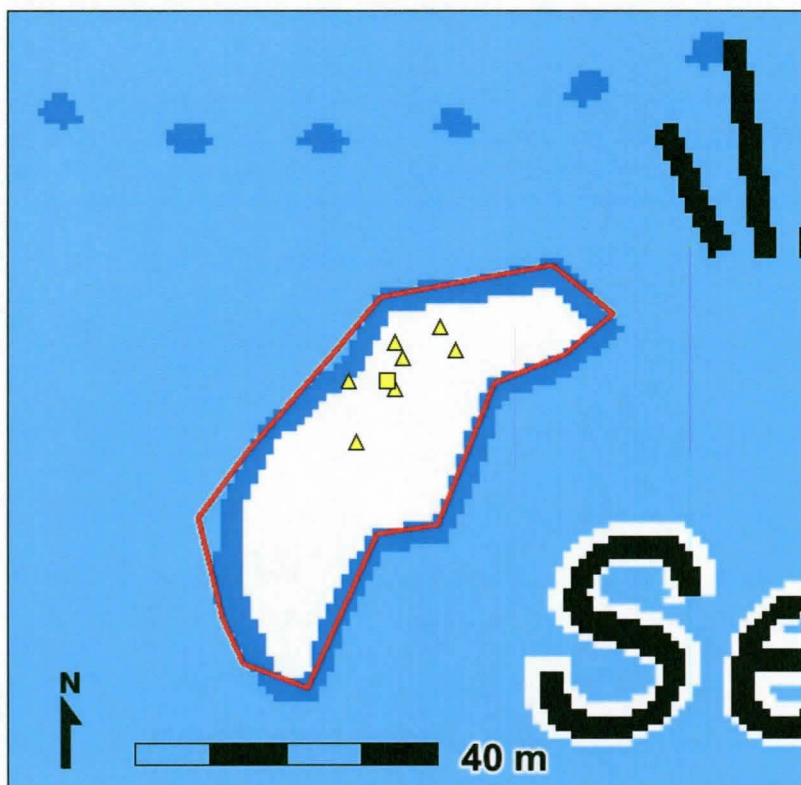
Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen ja Ähtäri-Seuran museovastaavan Marika Viinikan opastuksella 13.10.2014. Vene saatiin lainaksi Viinikan kesämökiltä. Seikansaari on pieni, vain 65 x 25 metrin kokoinen hiekkasaari Niemisveden pohjoisosassa, lähellä Raatikkasaaren rantaa ja Pemu-järven Niemisveteen yhdistävän Vanhasalmen suuta. Saari on matala, korkeintaan alle kaksi metriä veden pinnasta ja sillä kasvaa lähinnä mäntyjä. Saaren eteläkärjen vanhassa männyssä on kalasääsken pesä, minkä vuoksi saarelle saa rantautua vain pesimäkauden ulkopuolella. Saaren etelä- ja pohjoispäät ovat matalampia ja veden syövyttämiä siten, että vain saaren keskiosassa on noin 25 x 20 metrin kokoinen korkeampi, kulumaton tasanne. Saarelle on pystytetty pieni muistokivi kalmiston merkiksi.

Hautapainanteet sijaitsevat saaren keskiosan tasanteella. Niitä havaittiin ja mitattiin GPS-paikantimella tarkastuksen yhteydessä kahdeksan kappaletta. Painanteista kuusi on jokseenkin koillinen-luode –suuntaisia ja niistä viisi on muistokiven pohjoispuolella, samoin kuin vielä pohjoisempana, jo kuluneella alueella olevat, kaksi lähinnä itä-länsi –suuntaista painannetta. Kaksi koillinen-luode- suuntaisista painanteista muodostaa kaksoispainanteen ja siten vain yhden mittauspisteen. Yksi painanteista on muistokivestä etelään ja koillinen-luode –suuntainen. On huomattava, että GPS-mittauksen tarkkuus on vain +/- 5 metriä, joten painanteiden sijainti suhteessa toisiinsa ei ole todellisuudessa aivan kartan mukainen. Painanteiden koko on noin 1-1,5 m x 70 cm

Lähelle muistokiveä tehtiin kairaus, josta paljastui palaneen luun palasia. Tämän vuoksi paikalle kaivettiin lapiolla pieni koepisto. Noin 20 cm syvyydelle pinnalta asti maa oli harmaan- ja ruskeankirjavaa luunsekaista likamaata, josta tuli myös keramiikkaa ja kvartseja. Ainakin tasanteen alueella on siis historiallisen ajan kalmiston lisäksi myös esihistoriallinen asuinpaikka. Kahdesta keramiikan palasta toinen on asbestisekoitteinen ja toisessa sekoitteena on punertavaa maasälpää. Palat ovat liian pieniä typologiseen tunnistamiseen, mutta sekoitteiden koostumuksen perusteella varhainen metallikausi näyttää todennäköisimmältä.

Mittaukset:

	p	i
painanne	6944812	360862
painanne	6944810	360863
painanne	6944814	360868
painanne	6944811	360870
painanne	6944811	360871
painanne	6944806	360862
painanne	6944807	360856
painanne	6944799	360857
koekuoppa	6944807	360861

Seikansaarella havaitut hautapainanteet (keltaiset kolmiot) ja saarelle tehty löydöllinen koekuoppa (keltainen neliö). Mittakaava 1:1000.

AKDG 4026:1. Ähtäri Seikansaari. Marika Viinikka ja Heikki Hämäläinen tutkivat Seikansaaren muistokiveä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4026:2. Ähtäri Seikansaari. Vierekkäiset hautapainanteet, lännestä. Kuvaaja: P. Pesonen.

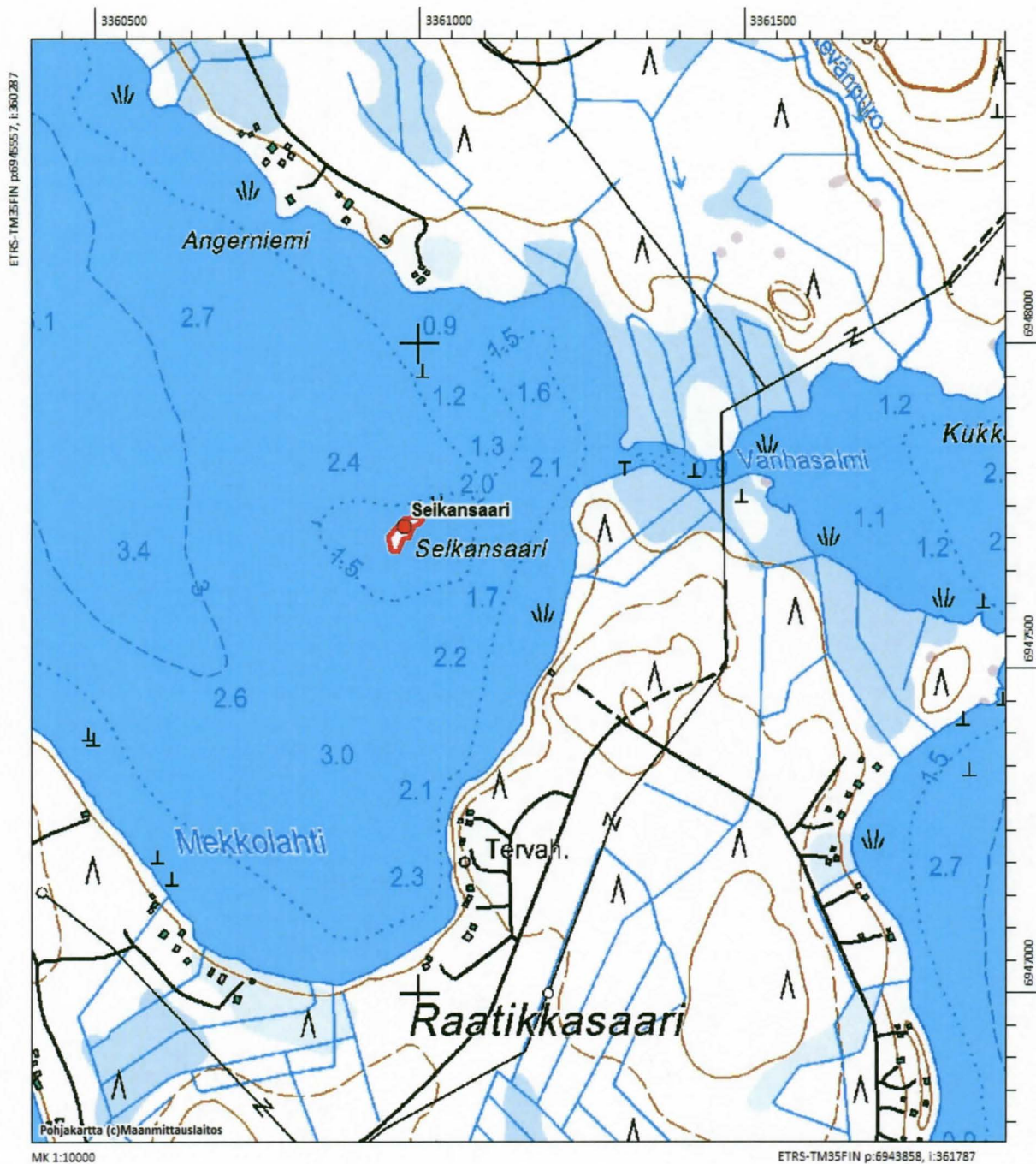
AKDG 4026:3. Ähtäri Seikansaari. Saaren pohjoispää, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4026:4. Ähtäri Seikansaari. Koekuoppa noin 3 metrin päähän rantatörmästä, idästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4026:5. Ähtäri Seikansaari. Pieni Seikansaari Niemisvedellä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Seikansaari. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

17 Ähtäri Selkäsaari 1

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	hautasaari
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6931890, i= 345804, z= 132-134 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	varmimman painanteen sijainti (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 9,2 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Saari Peränteessä.

Paikan on tiedetty aina olleen entisajan hautapaikka.¹ Nimi mainitaan ensi kerran vanhoissa kartoissa vuonna 1777 *Selkä Sari*.²

Ollinen kertoi vuonna 1896, että pohjoisessa osassa noin 40 metrin päässä luoteisrannasta on ”nykyään hyvin epäselvästi näkyviä hautakuoppia”. ”Opas kertoi kerran ylioppilas K. Wichmannin kaivaneen kahta näistä löytämättä kumminkaan mitään.” ”Vanhat muistelivat hautakuoppia olleen seitsemän kappaletta.”³

Skogman kertoi vuonna 1864, että ”Selkäsaarelle Jussilan taloin maalla Ähtärin kappelia sanotaan ennen haudatun Sipi-lappalaisia.” Lisäksi hän kysyy: ”Mistä nimi Sipi-lappalainen?”⁴ Sipi-lappalaiset eivät voine olla muita kuin Sipilän talon ensimmäisen isännän (isäntänä 1565-1606) Sipi Lassenpojan perhettä. Tässä perimätiedossa seudun ensimmäisiä vakinaisia asukkaita kutsutaan siis lappalaisiksi! Selkäsaari näyttäisi siis olevan hautasaari ajalta ennen Ähtärin kappeliseurakunnan perustamista 1651.⁵

¹ Skogman 1864, 148; Ollinen 1896, 65, 69; Nyysölä 1976, 112; Tuomaala 1951, 196-197.

² KrA. Finska rek., Serie B, Pf 74.

³ Ollinen 1896, 65, 69.

⁴ Skogman 1864, 148 – Sipi-lappalaiset myös Ollisella 1896, 65, 69.

⁵ Hämäläinen 1991, 61; Hämäläinen 2001, 18-20.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4027:1-3

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 14.10.2014. Vene saatiin lainaksi Irma Kuoppalalta, jonka talo on Peränteen länsirannalla.

Selkäsaari on noin 600 metriä pitkä mäntyä ja kuusta kasvava harjusaari keskellä Perännettä. Saarella sijaitsee Etelä-Pohjanmaan Partiopiirin rakennuksia ja rakennelmia, mutta saari vaikuttaa olevan vähällä käytöllä. Rakennukset sijaitsevat saaren keskiosan tuntumassa. Saaren pohjoisosassa rantatörmä on selkeä ja pari metriä

korkea. Heti rantatörmän takana on muutamia epäselviä painanteita, joiden sijainti mitattiin GPS-paikantimella. Näiden painanteiden mitat ovat noin 1,5 m x 80 cm. Lakitasanteella havaittiin noin 2 m x 70 cm kokoinen kuoppa, jossa on vallit ympärillä ja tästä noin viisi metriä pohjoiseen toinen samanlainen. Jälkimmäiset ovat koko saaren parhaiten hautakuopaksi tulkittavat painanteet. Saaren pohjoispäätä lienee syytä pitää perimätiedon ja painannehavaintojen perusteella historiallisen ajan kalmistona. Saaren eteläpäästä löydettiin inventoinnin yhteydessä myös kivikautinen asuinpaikka, jolle annettiin nimeksi Selkäsaari 2.

Mittaukset:

painanne, p= 6931942, i= 345785

painanne, p= 6931947, i=345787

painanne, p= 6931890, i= 345804

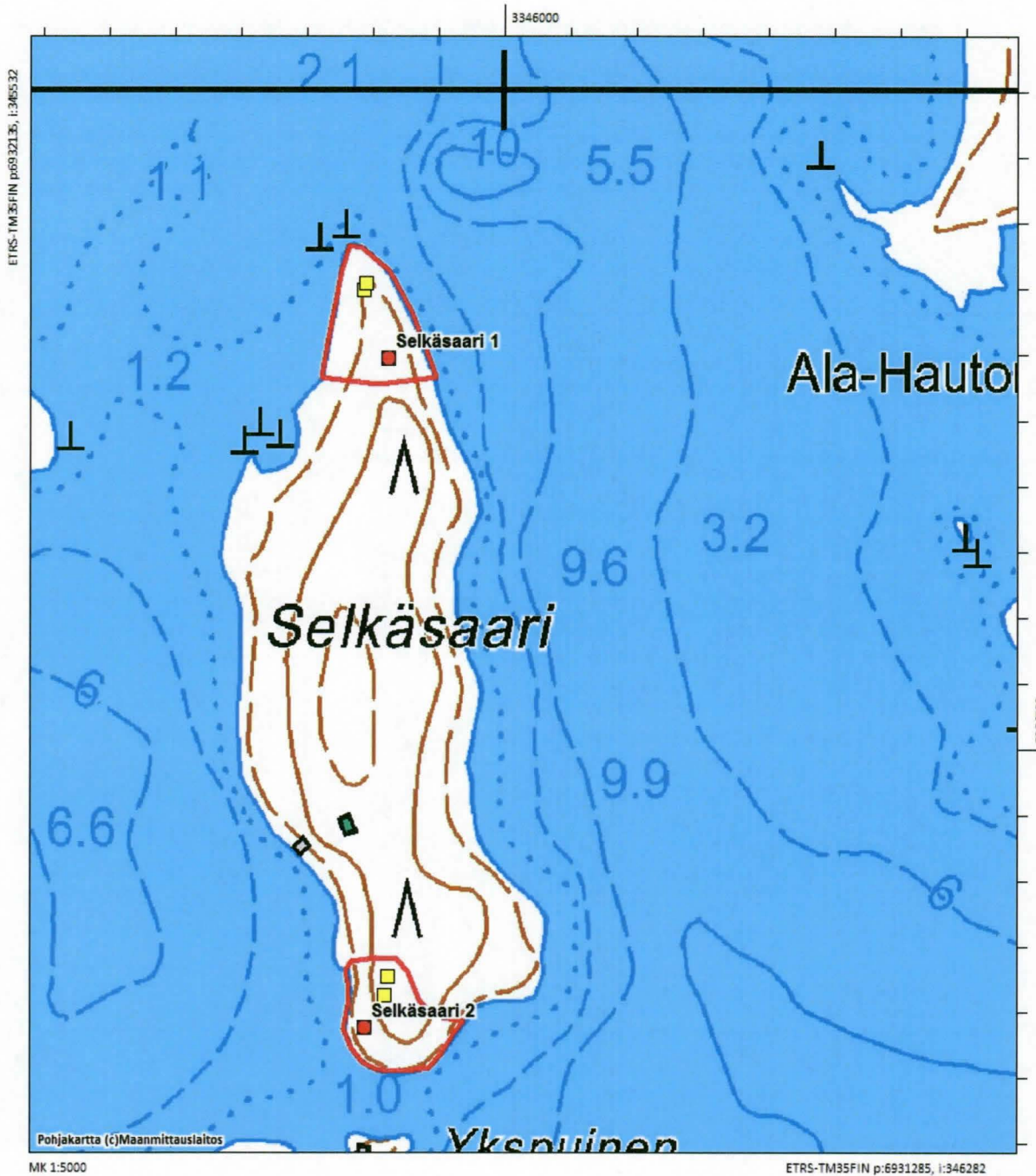
AKDG 4027:3. Ähtäri Selkäsaari 1. Painanne saaren laella, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4027:1. Ähtäri Selkäsaari 1. Pieniä painanteita saaren pohjoispäässä, idästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4027:2. Ähtäri Selkäsaari 1. Pieniä painanteita saaren pohjoispäässä, idästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Selkäsaari 1. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta. Alueen pohjoisosassa olevat keltaiset neliöt ovat mahdollisten hautapainanteiden kohdalla, punainen merkki on varmempien hautapainanteiden kohdalla.

18 Ähtäri Isomäki

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviaita
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6938845, i= 346261, z= 192 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kiviaidan itäpää (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 4,5 km länsilounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2010. Ähtärin kiinteitä muinaisjäännöksiä –luettelo.

Hämäläinen 2010

Korkea mäki Ouluveden kylässä. Paikalla on (kylien väliselle rajalle?) tehty kiviaita.

Paikan päällä käydessä 1.5.2000 (Heikki Hämäläinen, Martti Järvinen, k. 2007) sieltä löytyi 7,50 metrin pituinen luoteis-kaakkois-suuntainen kiviaita, jonka kaakkoispää oli 2,00 metrin päässä polusta. Mäellä oli ainakin kaksi kivikasaa, mutta sieltä ei löytynyt mitään mahdollisia rakennuksen perustuksia. Mäki on kivikkoisen ja kasvaa kuusimetsää.

Mäen, tiluskuvio n:o 559, nimenä on Ouluveden jakokunnan kartan (1824) ja jakokirjan (1836) mukaan **Iso Wehmasmäki**.¹ Mäen nykyinen nimi on **Isomäki**. Isomäen kautta kulkee nykyäänkin leveä polku, jota seudun asukkaat kutsuivat vielä 2000-luvulla ”tervatieksi”.² Kyseessä on ikivanha tie Alastaipaleen ja Peränteen kylistä Alavuden-Laukaan maantielle. Tämä tie on piirretty myös Ouluveden jakokunnan karttaan. Nimitys tervatie on peräisin ajalta, jolloin tervamiehet ajelivat reellä ”Pihlajavedeltä Soukannevan yli Peränteeseen ja sieltä Vehmasmäen sivuitse Töysään”.³

Isomäki on eri kuin siitä pohjoiseen sijaitseva läheinen **Lamminmäki**, jonka nimi johtuu läheisestä Pylkäslammesta. Tälle mäelle syntyi Ouluveden kylän Hyvösen ja Pöyhösen talojen yhteinen torppa (myöhemmin kruunun uudistalo) 1780-luvulla.⁴ Jo Ouluveden jakokunnan jakokirjassa 1836 paikan nimi on nykyinen eli **Wehmasmäki**.⁵

Paikan täytynee olla sama kuin se Vehmasmäen korkia, joka mainitaan Ruoveden ja Keuruun syyskäräjillä 9.10.1765. Tuolloin lautamies Matti Suihkon (Peränteen kylästä) naapureiden Pöyhösen ja Hyvösen (Ouluveden kylästä) kerrottiin kaskenkaadolla tehneen vahinkoa Suihkon talon maalla Vehmasmäen korkian rajan yli (öfwer **Wehmasmäen korkia** rå). Lautamies Suihko pyysi, että rajat käytäisiin Suihkon ja sen rajanaapureiden välillä.⁶ Hyvösen ja Suihkon talojen välisiä kaskiriitoja mainitaan tuomiokirjoissa jo aiemmin, mutta niissä ei sanota paikkaa; ne voivat sijaita muuallakin. Esimerkiksi Ruoveden syyskäräjillä 1662 nimettiin kaksi miestä pitämään katselmus Antti Hyvösen ja Antti Suihkon välillä.⁷ Ruoveden kesäkäräjillä 1665 Antti Hyvönen teki valituksen Pekka Antinpoika Suihkosta, että tämä oli menneenä syksynä vienyt häneltä kasken.⁸ Ruoveden ja Keuruun kesäkäräjillä 1669 Heikki Hyvöinen sopi Paavo Suihkon kanssa kaskesta saadusta kahdesta tynnyristä viljaa. Heillä mainittiin olleen kaskesta riitaa.⁹

¹ KA. E50a 11/3; Pohjmmtsto. Ähtäri 5:2f.

² Kertoneet Martti Järvinen (k. 2007) ja Kalevi Mäki.

³ Viertola 1980, 92.

⁴ Torpansopimus tehtiin 30.11.1786 – KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:10, 465v-466.

⁵ Pohjmmtsto. Ähtäri 5:2f.

⁶ KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:90, 93 §, 402-402v.

⁷ KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa:5, 219.

⁸ En suedh – KA. Ylä-Satakunnan tuomiokunta. KOa 5, 791.

⁹ Een Swedhia dhe twistade om – TMA. Ikaalisten tuomiokunta Caa:1, 63.

Inventointi 2014

Valokuvat

AKDG 4028:1-3

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014. Mukana oli Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka.

Isomäki on korkea mäki Ouluveden länsipuolella. Paikalle pääsee kävellen vanhaa "tervatietä" pitkin, jonka varrella Isomäestä pohjoiseen on hiljakkoin autioitunut Ilomäen tila ja sen lähellä Hakolan jo 1900-luvun alussa autioitunut torpan paikka. Kiviaita on aivan polun varressa, sen länsipuolella kuusikkoisella, sammalisella ja kivikkoisella mäellä. Aita on itä-länsi –suuntainen, 7,5 metriä pitkä ja noin 70-80 cm korkea. Ympäristössä ei havaittu mitään muita merkkejä ihmistoiminnasta, vain yhden maakiven päällä pari irtokiveä. Aidan viereen tehtiin muutamia kairauksia, joissa näkyi noin 10-15 cm paksu tumma, osin hiilinen kerros ennen puhdasta pohjamaata viitaten mäellä joskus tehtyyn kaskeamiseen. Aidan pohjoispuolella hahmottuu tasanne, jonka laidalla aita on. Tämän tasanteen ympärillä on epäselvää kivikkoa ja aidan länsipään luona on matala kuoppa. Mahdollisesti aitaan voi liittyä jotain muita toimintoja, joista ei ole jäänyt selvempiä merkkejä maan pinnalle nähtäväksi.

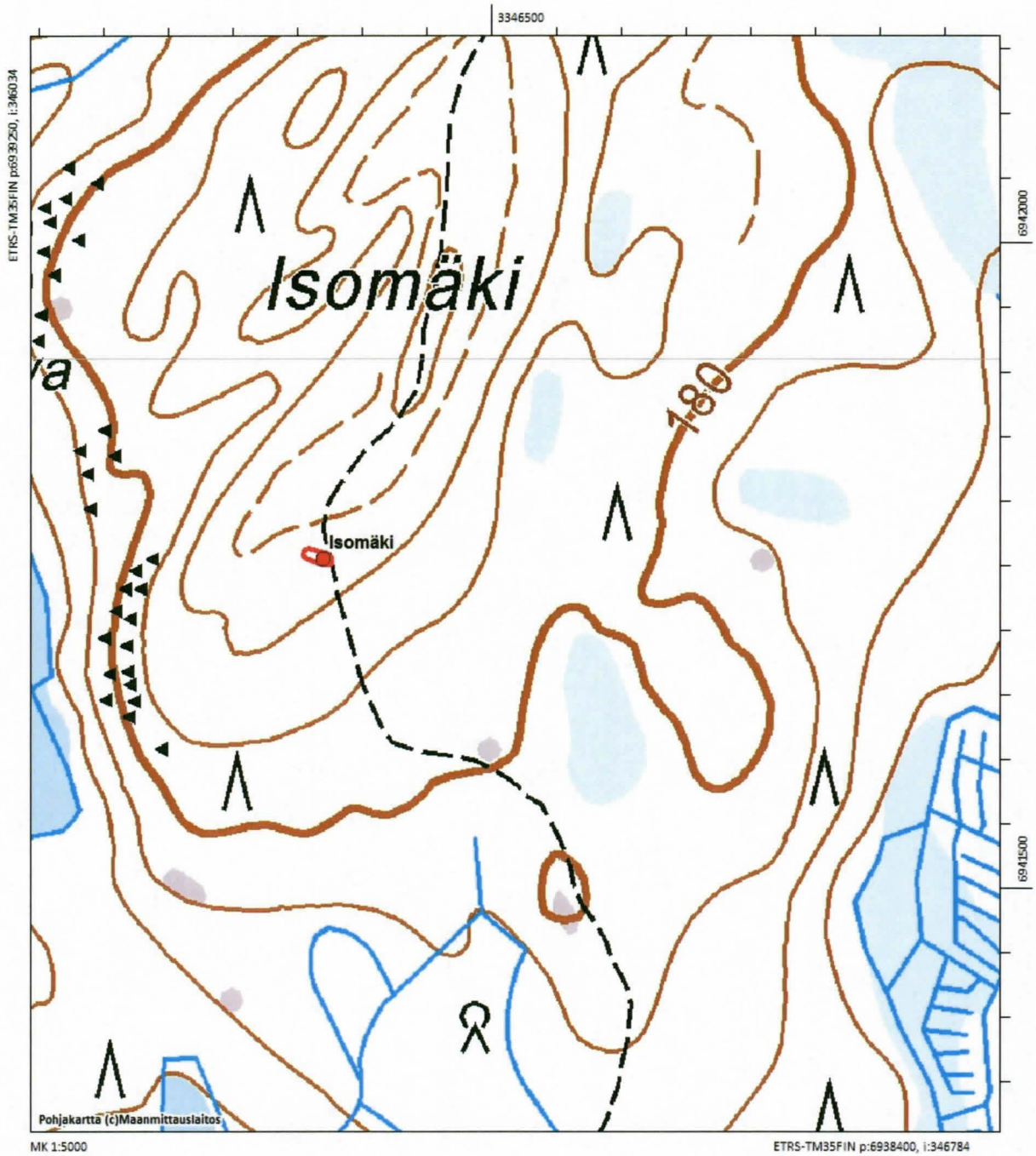
AKDG 4028:1. Ähtäri Isomäki. Kairanäyte kiviaidan läheltä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4028:2. Ähtäri Isomäki. Kiviaita kuusikkoisessa sammalmetsässä, taustalla polku, etelästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4028:3. Ähtäri Isomäki. Kiviaiata, koillisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Isomäki. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordiinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

19 Ähtäri Törö

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviaita
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6940206, i= 349609, z= 195 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kiviaidan keskikohta (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 1,1 km länsiluoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2014. Vanha kiviaita Törönmäellä – muistiinpanot.

Hämäläinen 2014

Ouluveden kylän Hyvösen ja Pöyhösen isännät antoivat 1787 Ähtärin lukkarille Erik Peranderille ”esteettömän luvan ja myönnytyksen” rakentaa torppa eli uudistalo kylän yhteiselle metsämaalle **Vähä- Törölle** eli **Lelluvanaholle** (Vähö Törö eller Lelluwanaho). Torppaa kutsutaan sitten nimellä **Gröndahl**. Peranderin jälkeksen seuraava asukas oli Ähtärin lukkari Elias Stefanius (1752- 1825). Hänen jälkeensä siellä asui hänen poikansa Ähtärin lukkari Herman Stefanius (1794- 1875).

Torppa jäi isojaossa Riihimäen talolle. Stefaniuksen jälkeen torppariksi tuli Riihimäen talon poika Kaarle Kaarlenpoika ja torpan nimi muuttui Törömäksi. Torpasta muodostui talo, kun Kaarle Törö sai Törömäki nimisen talonosan vanhemmiltaan 1858. Talo myytiin Ähtärin kunnalle 1889. Vähitellen talon rakennukset hävisivät ja paikalle jäi aukea kenttä. Tällä ns. Törön kentällä järjestettiin myöhemmin kesäjuhlia.

Heikki Hämäläinen (Ähtäri) 9.10.2014

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4029:1-3

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014. Mukana oli Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka.

Törönmäki on Seinäjoen tien eteläpuolella, Ähtärin kirkonmäestä suoraan länteen oleva laaja alue, jolla on mm. ensimmäisen maailmansodan aikana rakennettuja puolustusvarustuksia, myös aivan nyt dokumentoidun kiviaidan länsi- ja pohjoispuolella. Paikalla on mäntymetsän ja talojen pihapiirien välissä säilynyt vajaa 90 metrin osuus matalaa kiviaitaa, mutta alun perin aita on jatkunut ainakin 50 metriä pidemmälle etelään, Ähtärin keskustaa kohti. Aita on noin 50-70 cm leveä ja saman korkuinen. Aita lienee toiminut Törönmäen tilusten tai viljelysten raja-aitana länteen päin.

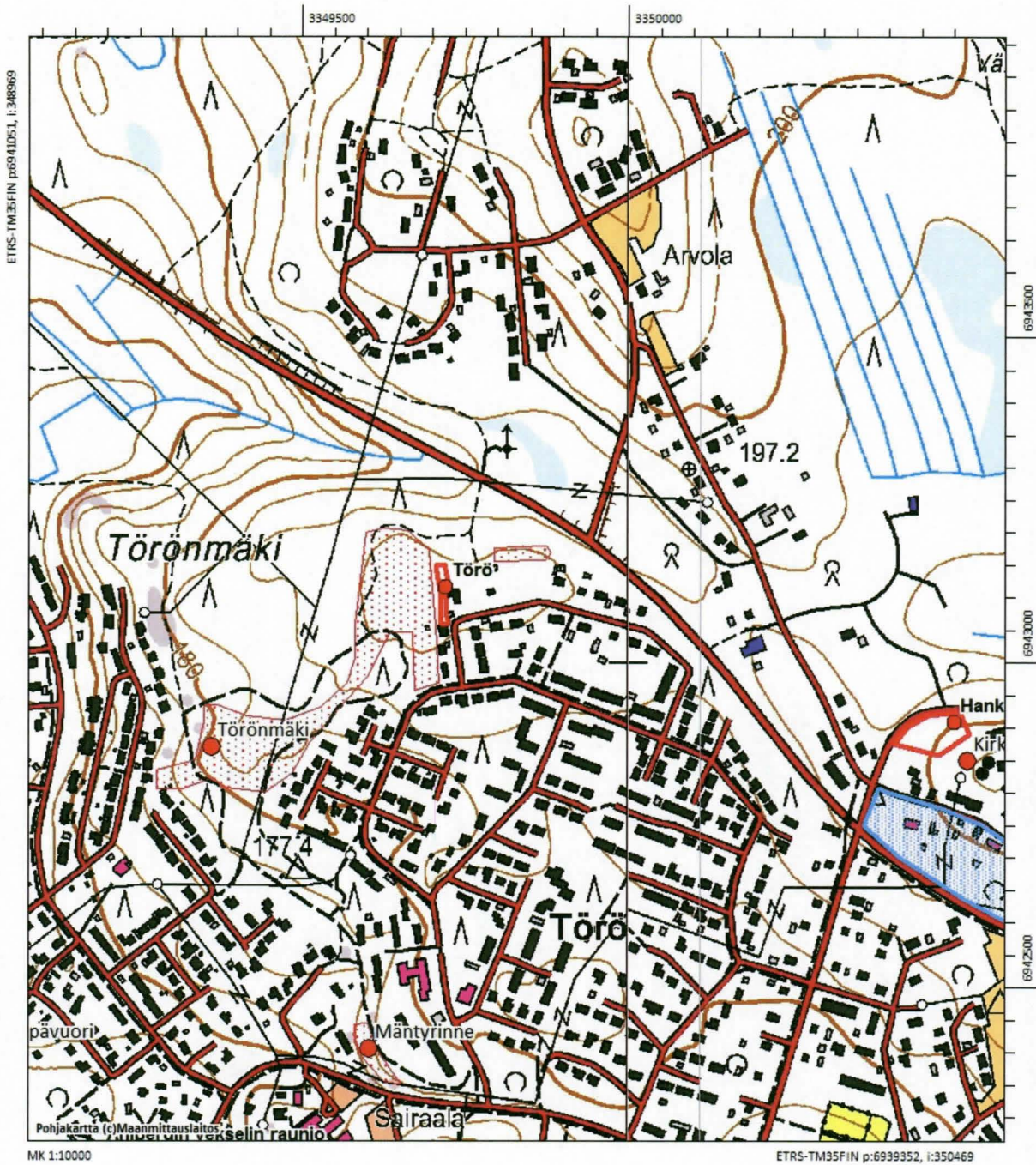
*AKDG 4029:1. Ähtäri
Törö. Kiviaitaa talojen vä-
lissä, idästä. Kuvaaja: P.
Pesonen.*

*AKDG 4029:2. Ähtäri
Törö. Kiviaitaa pihan ja
metsän rajalla, kaakosta.
Kuvaaja: P. Pesonen.*

*AKDG 4029:3. Ähtäri
Törö. Kiviaita metsästä
pään kuvattuna, luoteesta.
Kuvaaja: P. Pesonen.*

Ähtäri Töro. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

20 Ähtäri Hankomäki

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kiviaitoja, fossiilinen pelto
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6939999, i= 350389, z= 200 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	pohjoisemman aidan luoteispää (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 300 m luoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2014. Vanha kiviaita Ähtärin kirkon länsipuolella Hankaveden ja Ouluveden kylien rajalla – muistiinpanot.

Hämäläinen 2014

Kiviaita sijaitsee Ouluveden ja Hankaveden kylien rajalla mäellä, jonka vanha nimi on **Hankomäki** (1788: **Hangomäki jordstycke**). (Palveluksesta) eronnut sotamies Juho Nyberg perusti todennäköisesti 1780- luvulla Hankomäelle torpan Ouluveden kylän Hyvösen ja Pöyhösen talojen tiluksille. Hän sai näiden talojen isänniltä 1785 todistuksen, jossa kerrottiin heidän luvanneen Juholle, että hän saa pystyttää heidän tiluksilleen tarpeelliset rakennukset ja raivata peltoa niin paljon kuin hän haluaa. Asumus on sijainnut todennäköisesti mäen etelärinteessä Alavuden- Laukaan maantien vieressä. Juho Nyberg kuoli 1804. Torppaan kuului tuolloin 7 rakennusta.

Torpan asukkaat vaihtuivat Juho Nybergin kuoleman jälkeen. Saman torpan nimenä on sitten **Viinamäki** 1810- 1820- luvuilla. Torppa jäi sen jälkeen autioksi. Isojakokartoissa torpan paikan nimenä on **Nyberin autio** (tiluskuvio 375). Tämän paikan pohjoispuolella oli isojaon aikaan **Nyberinaho-** niminen kaski (tiluskuvio 376). Lisäksi kirkolle päin mentäessä aivan tien vieressä oli rajapyykki a, jonka nimenä oli **Nyberin eller Viinamäki**.

Isojaon jälkeen Hankomäki jäi Ouluveden kylän Riihimäen talon maalle. Riihimäen talon poika Aabraham Juhonpoika (1847- 1905) perusti paikalle ainakin jo 1869 **Nybergin** torpan. Torppa itsenäistyi 1900- luvulla. Sen rakennukset ovat nykyään jo hävinneet.

Heikki Hämäläinen (Ähtäri) 9.10.2014

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4031:1-4

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 11.10.2014. Mukana oli Ähtäri-Seuran museovastaava Marika Viinikka. Paikalla käytiin vielä uudestaan 13.10.2014, jolloin tehtiin haastattelu paikallislehteen.

Hankomäki sijaitsee Ähtärin Kirkonseudun länsipuolella, saman mäen toisella rinteellä. Hämäläisen selvityksen mukaan Hankomäen aidat lienevät siis Nybergin torpan pellon jäänteitä. Alueella on havaittavissa kaksi kiviaitaa Itä-Ähtäriin johtavan maantien itäpuolella. Pohjoisempi aidoista on lähes metrin korkea rakennelma ja säilynyttä pituutta sillä on runsaat 17 metriä. Luode-kaakko -suuntainen aita on nykyäänkin tilusrajalla ja sen koillispuolella on pusikkoa. Toinen aita on matalampi ja se on kuusikkorinteen keskellä ensimmäisestä aidasta 50 metriä lounaaseen. Tämä aita näyttää siltä, että kivet olisi työnnetty ojaan ja aidan yläpäässä on myös tiiliä sisältävä tunkio. Aidan säilynyt pituus on noin 31 metriä. Aitojen välisellä alueella on osin aika kivistäkin rinnettä, mutta etenkin eteläisemmän aidan länsipään luona myös tasaista maata. Aitojen välinen alue on mitä ilmeisimmin fossiilinen pelto. Pellon ja tien välinen reuna on pengerretty ja sinne on tuotu paljon moderniakin jätettä.

AKDG 4031:1. Ähtäri Hankomäki. Heikki Hämäläinen Hankomäen kiviaidalla, luoteesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

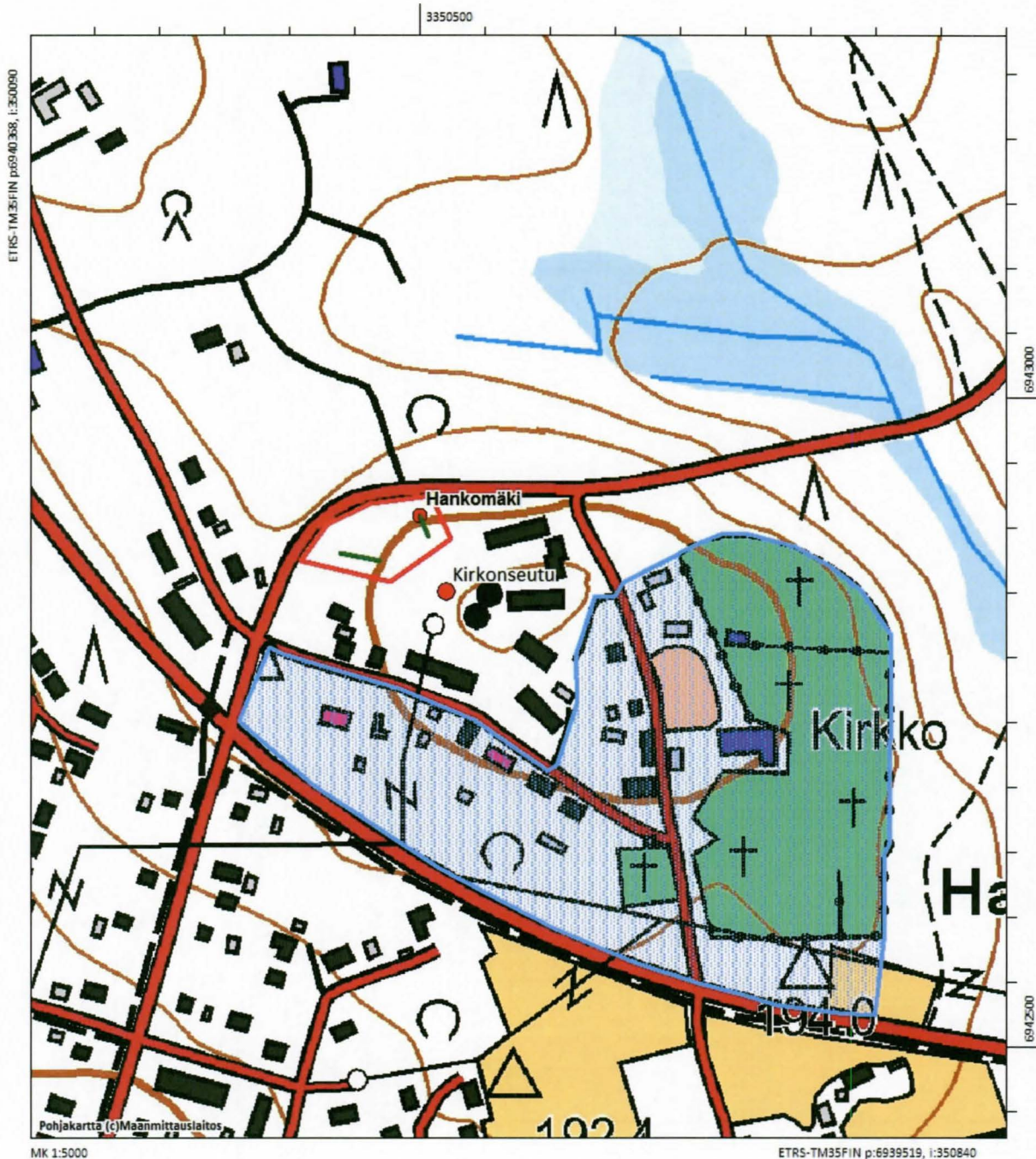
AKDG 4031:2. Ähtäri Hankomäki. Kiviaita, pohjoisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4031:3. Ähtäri Hankomäki. Kiviainan tien puoleinen pää, kaakosta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4031:4. Ähtäri Hankomäki. Hankomäen toinen kiviaita, Marika Viinikka, lännestä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Hankomäki. Peruskarttaote 1:5000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta. Vihreät viivat kuvaavat kiviaitojen mitattua sijaintia.

21 Ähtäri Lapinniemi (989010011)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	seitakivi/palvontapaikka
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6935190, i= 356543, z= 155 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	muinaisjäännösrekisteri
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 7,5 km kaakkoon

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Erä-Esko, Aarni 1982. Kaivaus

Muinaisjäännösrekisteri

Niemessä on iso Papinkiveksi kutsuttu kivi/palvontapaikka? Paikka on määritettävä tarinapaikaksi, sillä koe-kaivauksessa vuonna 1982 ei todettu mitään palvontapaikkaan viittaavaa.

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4030:1-2

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 12.10.2014. Papinkivi on suuri siirtolohkare matalassa rantamaastossa Moksunjärven Moksunsalmen länsirannalla. Kohdetta dokumentoitiin valokuvaamalla.

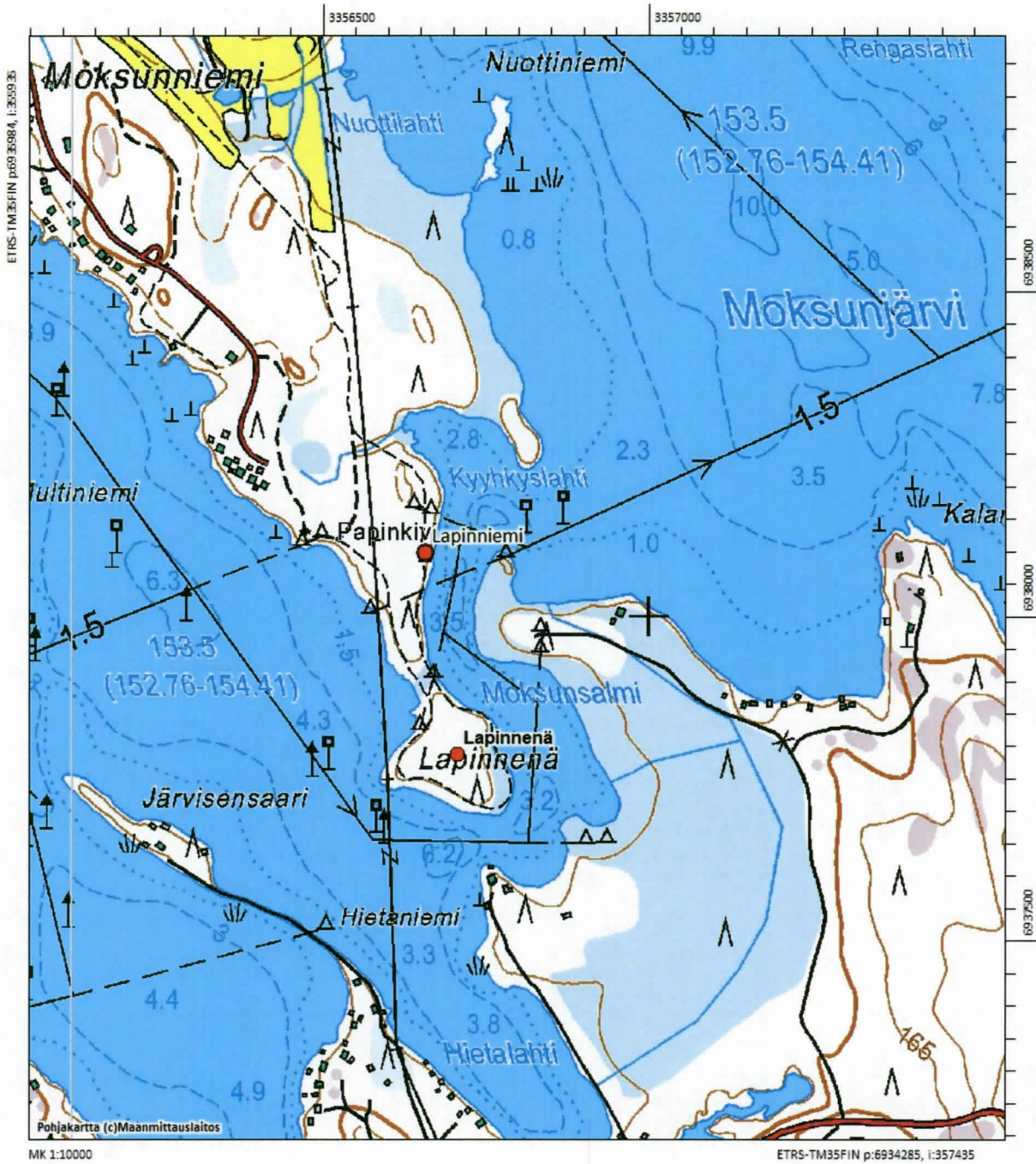
Erä-Eskon tekemissä 36 m² laajuisissa kaivauksissa löytyi merkkejä tulenpidosta, varsinkin aivan kiven juuresta. Lisäksi löydettiin taottuja rautanauvoja, rautavanteiden katkelmia ja ilmeisesti vaatekappaleisiin liittyneitä, ehkä haalareiden solkia ja hakoja.

AKDG 4030:1. Ähtäri Lapinniemi. Papinkivi, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4030:2. Ähtäri Lapinniemi. Papinkivi, lännestä. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Lapinniemi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordi-naatti on punaisen ympyrän kohdalta.

22 Ähtäri Huikurinlampi

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kivijalka, tervahauta
<i>Ajoitus</i>	historiallinen aika
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6952729, i= 354404, z= 160-163 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	kivijalka (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 13,4 m pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

Hämäläinen, Heikki 2014. Hävinneen asumuksen rauniot Huikurinlammen rannalla – muistiinpanot.

Hämäläinen 2014

Heikki Kuoppamäki (Ähtäri) ilmoitti 6.10.2014, että Huikurinlammen lounaisrannalla olisi talonrauniot. Hän ei ollut koskaan kuullut kenenkään paikallisen asukkaan kertoneen tai tienneen tästä asumuksesta mitään. Paikka kuului isojaon aikaan (1826) Ähtärin kylän Mytkäniemen talon maihin. Maanomistajat ovat nykyään Erkki ja Liisa Rantilä.

Heikki Hämäläinen (Ähtäri) 9.10.2014

Inventointi 2014

Valokuvat AKDG 4032:1-5

Paikalla käytiin Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 13.10.2014. Huikurinlampi on pieni lampi Ähtärinjärven itäpuolella ja se laskee Ähtärinjärveen. Löysimme Kuoppamäen ilmoittaman talonraunion helposti lammen lounaisrannalta, noin 12 metrin päässä rannasta sammaleisen kuusimetsän keskeltä. Matalahko kivijalka on mitoiltaan noin 4 x 9,5 metriä, ja sen keskellä metsänpuolella on suorakaiteen muotoinen pitkistä ja kapeista lohkokivistä rakennettu uunin perusta, mitoiltaan noin 1,5 x 1,5 metriä. Uuni jakaa tilan kahteen huonetilaan, jotka molemmat ovat hieman kuopalla kivijalan sisällä. Talon ympärillä on lukuisista ojista päätellen ollut peltoja.

Talon kivijalasta 120 metriä kaakkoon kesämökeille johtavan tien eteläpuolella on tervahauta, halkaisijaltaan noin 9 metriä. Tervahauta on tehty matalan harjanteen kärkeen. Tervahaudan ränni on tielle päin ja ränni on tuettu kivrakenteella/-ladelmalla. Tervakouru lienee tullut jostain kivien välistä. Tervahauta on merkitty peruskarttaan. Tervahaudan GPS-mittaus: p= 6952610, i= 354450.

Luultavasti Huikurinlammen kivijalka ja tervahauta eivät ole satoja vuosia vanhoja, vaan ehkä 1800-1900 – luvun vaihteesta päätellen vanhojen pelto-ojien vielä selvästi erottumisesta kuusimetsässä.

AKDG 4032:1. Ähtäri Huikurinlampi. Talon kivijalka, idästä. Kuvaaja: P. Pesonen.

AKDG 4032:2. Ähtäri Huikurinlampi. Talon kivijalka lammen rannalla, lounaasta. Kuvaaja: P. Pesonen.

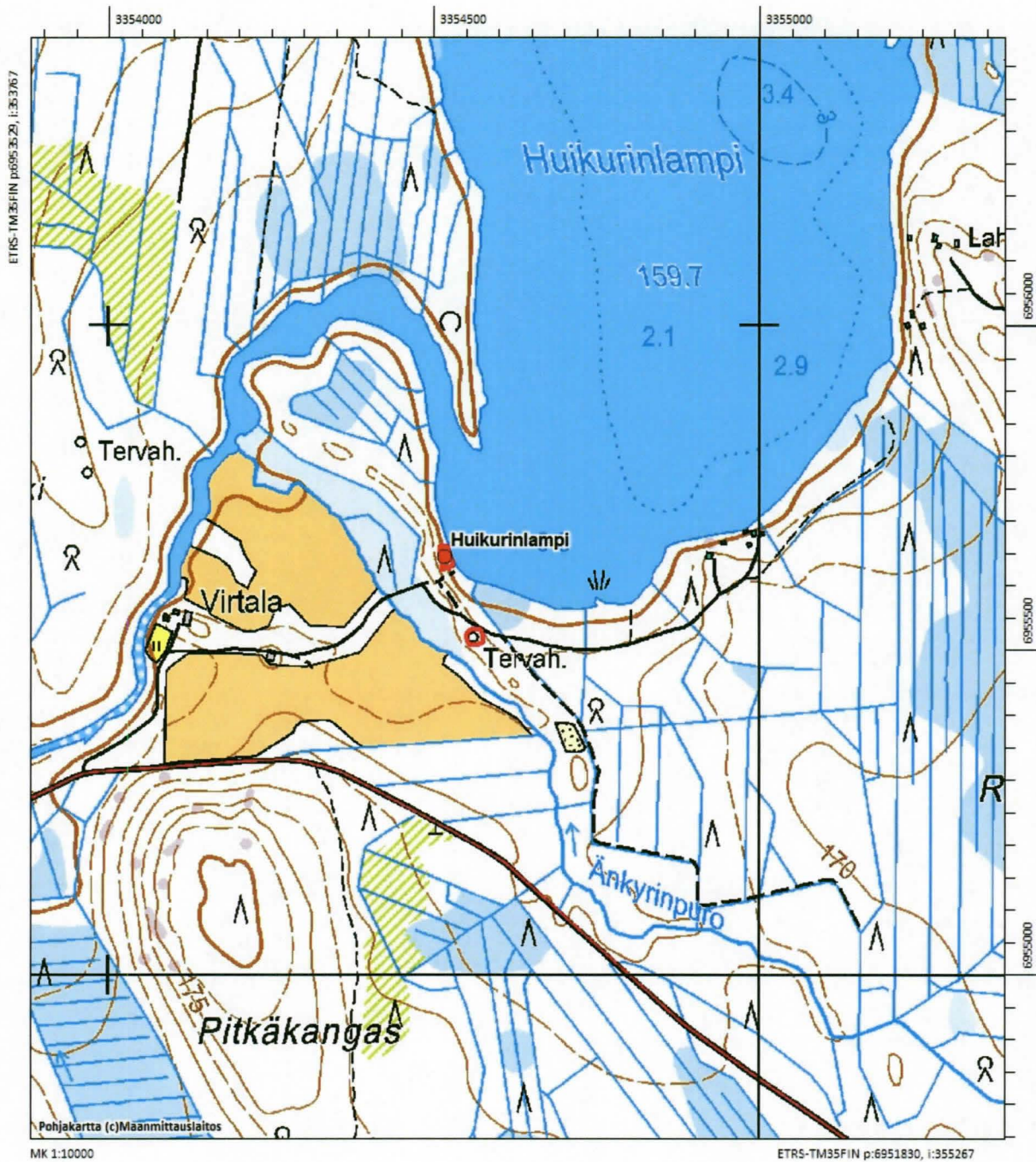
AKDG 4032:5. Ähtäri Hui-
kurinlampi. Lohkokivistä
tehty uuninpohja, lu-
teesta. Kuvaaja: P. Pes-
onen.

AKDG 4032:3. Ähtäri Hui-
kurinlampi. Tervahauta,
etelästä. Kuvaaja: P. Pe-
sonen.

AKDG 4032:4. Ähtäri Hui-
kurinlampi. Tervahaudan
kivetty ränni, koillisesta.
Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Huikurinlampi. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen piste-koordinaatti on punaisen ympyrän kohdalta.

23 Ähtäri Selkäsaari 2

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikka
<i>Ajoitus</i>	kivikausi
<i>Rauhoitusluokkaehdotus</i>	2
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6931381, i= 345786, z= 133 mmpy
<i>Koordinaattien selite</i>	koekuoppa (GPS-mittaus)
<i>Sijainti</i>	Ähtärin kirkosta 9,7 km lounaaseen

Aiemmat tutkimukset ja lähteet

-

Inventointi 2014

<i>Valokuvat</i>	AKDG 4033:1-2
<i>Löydöt</i>	KM 40298:1-2 kvartsi-iskoksia 3 kpl, palanutta luuta 15 kpl

Selkäsaarella käytiin tarkastamassa saaren pohjoisrannalla olevia hautapainanteita (Selkäsaari 1) Ähtäri-Seuran arkistonhoitajan Heikki Hämäläisen opastuksella 14.10.2014. Vene saatiin lainaksi Peränteen rannalla asuvalta Irma Kuoppalalta.

Saaren eteläpäässä havaittiin kaksi kuoppaa saaren länsirannalla, ensimmäinen halkaisijaltaan kaksi metriä. Kuoppa sijaitsee rantatörmän laella. Toinen kuoppa on tästä noin 10-15 metriä etelään ja kooltaan se on 2 x 1,5 metriä. Samalla harjanteella on muitakin hieman epämääräisempiä kuoppia ja painanteita. Kuoppien lähelle tehdyistä koekuopista ei tullut mitään erityisiä havaintoja, vain kivistä hiekkamaata. Sen sijaan jälkimmäisestä kuopasta 30 metriä lounaaseen tehdystä koekuopasta tuli kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä, kvartsia ja palanutta luuta. Asuinpaikka on saaren eteläkärjen tasanteella, noin 2,5-3 metriä yli Peränteen pinnan. Paikalla kasvaa 20-30 –vuotiasta mänty- ja kuusimetsää, maaperä on ruskeaa, jonkin verran kivistä hiekkaa.

Mittaukset:

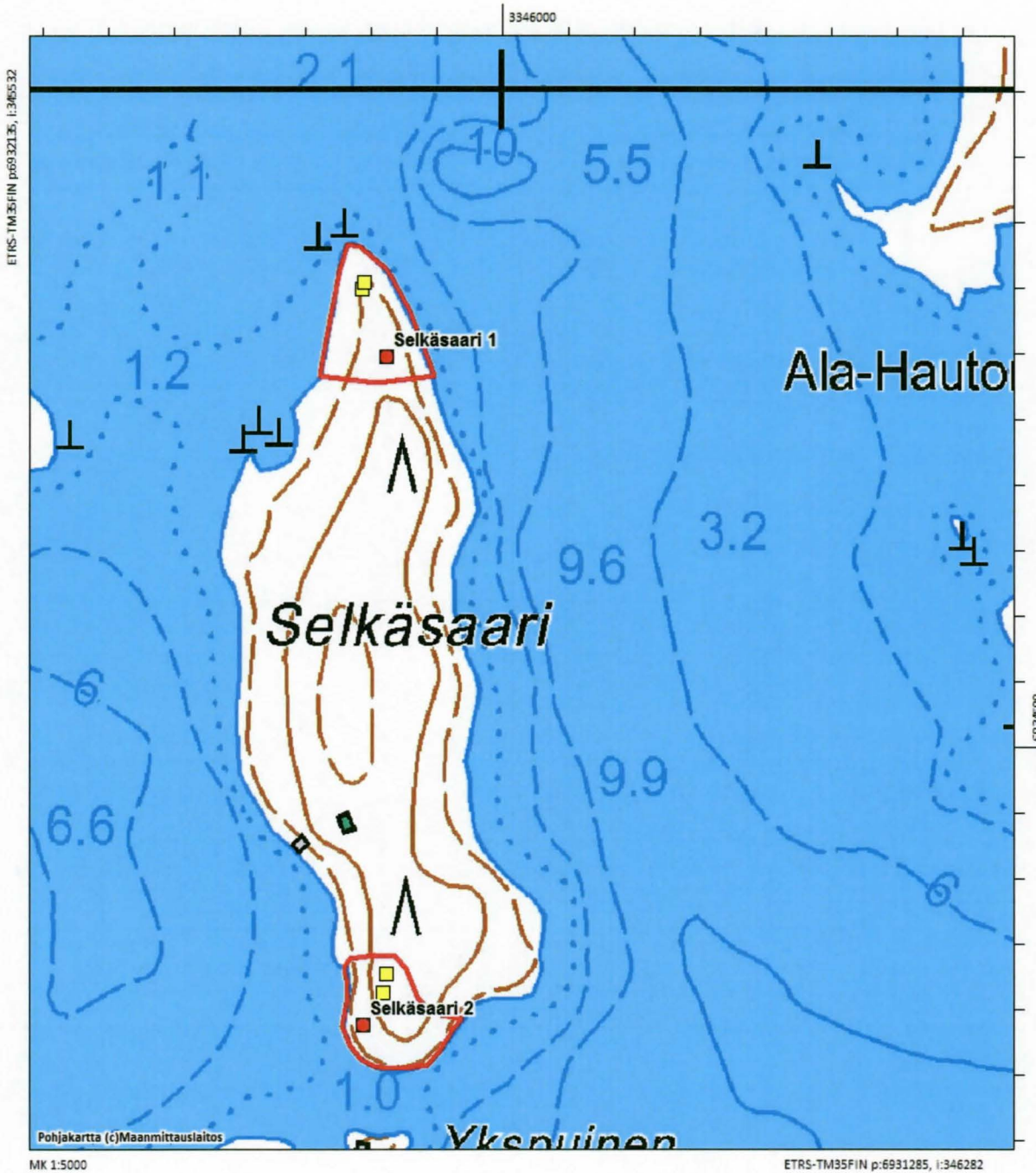
	p	i
kuoppa	6931420	345804
kuoppa	6931405	345801
koekuoppa	6931381	345786

AKDG 4033:1. Ähtäri Selkäsaari 2. Kuoppa rantatörmän päällä, idästä. Kuvaaja: L. Simponen.

AKDG 4033:2. Ähtäri Selkäsaari 2. Lajja Simponen kaivaa koekuoppaa kivikautiselle asuinpaikalle saaren eteläpäässä, pohjoisesta. Kuvaaja: P. Pesonen.

Ähtäri Selkäsaari 2. Peruskarttaote 1:10000. Kiinteät muinaisjännökset rajattu paksulla punaisella viivalla (tämän raportin kohteet) tai rasteroitu punaisella (muinaisjännösrekisterin kohteet). Kohteen pistekoordinaatti on punaisen symbolin kohdalta. Keltaiset neliöt kuvaavat kiviakautisen asuinpaikan pohjoispuolella havaittuja kuoppia, jotka saattavat liittyä asuinpaikkaan.